

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Problém užívání návykových látek

Vypracovala: Tereza Šicnerová
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Fanyš

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Problém užívání návykových látek vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne .....

.....
Tereza Šicnerová

Poděkování

Děkuji vedoucímu své práce Mgr. Tomáši Fantyšovi za odborné vedení a vstřícný přístup při zpracování této práce.

Ráda bych také poděkovala ředitelům oslovených škol za umožnění provedení dotazníkového šetření.

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	8
1. Sociální deviace	8
1.1 Teorie sociálních deviací.....	9
1.1.1 Příčinné faktory vzniku sociálních deviací	9
1.1.2 Sociologické teorie sociálních deviací	9
1.1.2.1 Strukturální teorie sociální deviace	9
1.1.2.1.1 Teorie anomie Emila Durkheima.....	9
1.1.2.1.2 Chicagská škola a teorie sociální dezorganizace	10
1.1.2.2 Subkulturní teorie sociální deviace	11
1.1.2.3 Kontrolní teorie	11
1.1.2.4 Etiketizační teorie	12
1.1.2.4.1 Teorie Ervinga Goffmana	13
1.1.2.4.2 Lemertova teorie primární a sekundární deviace.....	13
2. Návykové látky.....	15
2.1 Klasifikace návykových látek	15
2.2 Od návyku k závislosti	16
2.3 Alkoholismus	17
2.3.1 Rizika spojená s užíváním alkoholických nápojů	18
2.4 Náruživé kuřáctví	19
2.5 Užívání marihuany	20
2.5.1 Léčivé účinky marihuany a otázka její legalizace.....	21
3. Mládež a návykové látky	22
3.1 Vymezení pojmu mládež.....	22
3.2 Zátěžové situace	22
3.3 Sociální činitelé zvyšující riziko užívání návykových látek	23
3.3.1 Rodina	23
3.3.2 Škola.....	24
3.3.3 Vrstevníci	24

3.4	Následky užívání návykových látek u dětí a mladistvých	24
II.	Praktická část	26
4.	Cíle výzkumu	26
4.1	Základní výzkumná otázka	26
4.2	Hypotézy	27
4.3	Metodika práce	27
4.4	Výběr souboru respondentů a sběr dat	28
4.5	Analýza a interpretace dat	28
4.6	Hodnocení hypotéz	40
4.6.1	Hypotéza č. 1	40
4.6.2	Hypotéza č. 2	42
4.6.3	Hypotéza č. 3	44
4.6.4	Hypotéza č. 4	45
4.6.5	Hypotéza č. 5	46
4.6.6	Hypotéza č. 6	47
Závěr	.....	51

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Seznam grafů a tabulek

Příloha 1 - Dotazník

Abstrakt

Bakalářská práce je řešena jako teoreticko-empirická. Tato práce je zaměřena na problém užívání návykových látek dětmi a mladistvými. Teoretická část rozpracovává problematiku návykových látek, konkrétně alkoholu, cigaret a marihuany, přičemž k dané problematice přistupuje ze sociologické perspektivy. Důležitou roli při tomto zpracování hrají koncepce sociálních deviací. Praktická část je založena na vlastním empirickém výzkumu, jehož cílem je zmapovat příčiny a četnost užívání návykových látek u dětí a mladistvých.

Klíčová slova: sociální deviace, návykové látky, alkohol, cigarety, marihuana

Abstract

The bachelor thesis stands on theoretical and empirical bases. This thesis focuses on the addictive drug abuse among children and adolescents. The theoretical part focuses on the problems of addictive drugs, particularly alcohol, cigarettes and marijuana; the issues are approached from a sociological perspective. The social deviance concept is of high importance in this part. The practical part is based on an empirical research, which surveys the causes and the frequency of addictive drug abuse among children and adolescents.

Key words: social deviance, addictive drugs, alcohol, cigarettes, marijuana

Úvod

Návykové látky byly, jsou a budou součástí naší společnosti. V současnosti se však neustále snižuje věková hranice prvního užití těchto látek a navyšuje se počet nezletilých jedinců, kteří již návykovou látku zkusili nebo jsou na ní dokonce i závislí. Jedná se o celospolečenský problém, kterým se zabývají odborníci ze všech různých oborů, a na jehož základě vznikla celá řada teoretických prací a studií.

Vzhledem k oboru, který studuji, jsem se ve své práci zaměřila na problém užívání návykových látek dětmi a mladistvými. Téma návykových látek je velmi rozsáhlé, proto jsem se soustředila na ty návykové látky, které jsou mládeží nejčastěji zneužívány, a to na alkohol, cigarety a marihuanu.

Cílem mé práce je zjistit, jaké jevy ovlivňují užívání návykových látek u dětí a mladistvých. Dále se pokusím zmapovat, nakolik ovlivňuje četnost užívání návykových látek nezletilými jejich sociální prostředí, konkrétně jejich rodina, přátelé a škola.

Teoretická část této práce obsahuje tři kapitoly, které nás uvedou do problematiky sociálních deviací a způsobu života mládeže. První kapitola představuje problematiku sociálních deviací, zejména pak pojednává o sociologických teoriích sociálních deviací, přičemž se podrobněji věnuje čtyřem vybraným teoriím, které patří k těm nejvýznamnějším, popřípadě jsou užitečné pro výzkum, který se nachází v druhé části práce. Druhá kapitola pak zmiňuje specifika alkoholu, cigaret a marihuany a popisuje jejich působení na organismus jedince. Třetí kapitola rozkrývá problematiku životního stylu mládeže a poukazuje na zátěžové situace, se kterými se mladí lidé žijící v dnešní hektické době potýkají. Čtvrtá kapitola, která již spadá do praktické části práce, pojednává o východiscích výzkumu, zmiňuje cíl, hypotézy a metodiku výzkumu. Součástí této kapitoly je analýza a interpretace dat získaných v rámci provedeného dotazníkového šetření.

I. Teoretická část

1. Sociální deviace

„Deviace je v obecném pojetí chápána jako jakákoli odchylka od normální struktury či funkce a může se vyskytovat u kteréhokoli jevu v přírodě nebo ve společnosti.“ (Hrčka, 2001: 11)

V této práci se zaměřím na sociální deviace, které z celkového počtu deviací představují pouze část. Termín sociální deviace je chápán jako porušení některé sociální normy či porušení jistých očekávání společnosti, v níž se jedinec vyskytuje. Pod pojmem sociální norma se rozumí termín, který má v sociologii široký význam. Nejedná se pouze o zákony a jiné právní předpisy, naopak, většina sociálních norem není formálně fixována. V sociologii se sociální normy mohou vztahovat k určitým zvykům, obyčejům a rituálům. Může se jednat jak o normy etické, tak například o normy náboženské. S pojmem sociální norma se tak úzce pojí systém sankcí, který se uplatní vůči tomu, kdo dané normy nedodržel. (Munková, 2013: 7)

Sociální normy se vyznačují jistou relativitou. Liší se v různých společnostech a kulturách. Odlišnosti však nalzáme i uvnitř té samé společnosti mezi jednotlivci či mezi jednotlivými skupinami. Sociální normy se v průběhu let proměňují a každá z nich má jistý toleranční limit, neboli míru odchylky od normy, která není v dané společnosti odsuzována. (Hrčka, 2001: 33)

Pro zachování neutrality pojmu deviace je nutné rozlišovat mezi pozitivní deviací a deviací negativní. Termín pozitivní deviace označuje nadměrné dodržování norem, naopak termínem negativní deviace značíme intenzivní porušování norem nežádoucím směrem. Sociálně patologické jevy jsou krajní formou negativních sociálních deviací. Tyto jevy jsou nebezpečné pro společnost a projevují se i vyšší mírou nebezpečnosti pro jedince. Mezi tyto sociálně patologické jevy řadíme například kriminalitu, sebevražednost, či závislostní chování (alkoholismus, gamblerství atd.). (Urban, Dubský, 2008: 43-62)

1.1 Teorie sociálních deviací

Teorie sociálních deviací nejsou soudržnou vědeckou disciplínou. Každá z teorií se zaměřuje na popis a vysvětlení různých specifických rysů deviantního chování. Nelze proto říci, která teorie je správná a která nikoli, teorie se navzájem doplňují a tím vytváří komplexní obraz sociální reality.

1.1.1 Příčinné faktory vzniku sociálních deviací

V této části práce se budu zabývat teoriemi vzniku sociálních deviací. Teorie sociálních deviací se dají podle příčinných faktorů dělit dále na teorie biologické, psychologické a sociologické. Zatímco biologické a psychologické teorie spadají mezi tzv. endogenní (vnitřní) příčinné faktory, sociologické teorie se řadí k tzv. exogenním (vnějším) příčinným faktorům. (Urban, Dubský, 2008: 55-57) Jelikož v této práci zkoumám veškeré jevy ze sociologické perspektivy, zaměřím se pouze na sociologické teorie vzniku sociálních deviací.

1.1.2 Sociologické teorie sociálních deviací

Sociologický přístup zdůrazňuje vliv společnosti. Deviace ze sociologické perspektivy často představuje hrozbu pro celou společnost. Nekonformní chování jedince může být nebezpečné i pro sociální stabilitu společnosti jako celku. Sociologických teorií sociálních deviací existuje opravdu celé řada, proto zde zmíním alespoň ty teorie, které patří k těm nevýznamnějším, popřípadě ty, které jsou zajímavé vzhledem k empirickému výzkumu, který se nachází v praktické části této práce.

1.1.2.1 Strukturální teorie sociální deviace

1.1.2.1.1 Teorie anomie Emila Durkheima

Sociolog Emile Durkheim zavedl do sociologie pojem „anomie“ jakožto zdroj deviantního chování. Anomie je sociálně patologický jev, je to stav rozpadu sociálního řádu, při kterém dochází k ohrožení integrity dané společnosti. Teorie Durkheima vychází z předpokladu, že společnost je založena na všeobecně platném normativním řádu, který prostupuje celou společnost. Dle něj jsou hodnoty a normy lidského chování součástí kolektivního vědomí. Pokud tyto hodnoty a normy nejsou jednoznačně definovány, dochází ke stavu anomie. Zdrojem anomie byl na přelomu 19. a 20. století

prudký rozvoj ekonomiky. Ekonomika se rozvíjela rychleji, než se stihla utvářet nová morální pravidla. Lidé nebyli regulováni ze strany společnosti a místo vzájemné solidarity dávali přednost vlastním soukromým cílům a sobecké honbě za majetkem. A protože sociální rovnováha je závislá na tom, aby byly zájmy jedince či skupiny uspokojovány v souladu s normami a hodnotami celé společnosti, docházelo k narušení rovnováhy a tím i ke stavu anomie. Dle Durkheima je však jistá míra deviantního chování naprosto normální a dokonce i žádoucí. Společnost by neunesla absenci patologických jevů, jelikož ve společnosti, ve které by se nevyskytovaly trestné činy, by se přísně trestaly i malé prohřešky, které jsou jinak běžně tolerovány. (Munková, 2013: 33-37)

Durkheimovu teorii anomie je možné aplikovat i na dnešní společnost. Soudobá společnost, zvláště pak mládež, bývá zmatená ze sociálních norem, které by sice měly obecně platit, avšak přesto nejsou vždy stoprocentně dodržovány. Například alkohol a jiné návykové látky jsou zákonem dětem a mladistvým zakázány, přesto jsou tyto látky pro nezletilé poměrně jednoduše získatelné.

1.1.2.1.2 Chicagská škola a teorie sociální dezorganizace

Charakteristickým rysem pro tvorbu představitelů této školy (R. E. Park, E. Burgess atd.) bylo prolínání empirického výzkumu s teoretickými předpoklady. Tito autoři studovali ve 20. letech 20. století sociální ekologii města. Sociologové této školy zkoumali vysoký výskyt deviací v určitých oblastech města. Deviantní chování je přenášeno z jedné generace na druhou, takže pokud jedinec vyrůstá v oblasti s vysokým výskytem delikventů, je velice pravděpodobné, že se i on v budoucnu stane delikventem. Výzkumy této školy ukázaly, že největší výskyt deviantního chování je v centru města a že směrem k periferiím tato koncentrace klesá. Jako hlavní příčinu deviantního chování uvádí nedostatek sociální kontroly v určitých komunitách. Normy chování v těchto skupinách nejsou jasně dané, přestávají se dodržovat, lidé se mezi sebou neznají a tak nekontrolují své chování. Děti žijící v těchto komunitách mají pocit ekonomické a sociální nejistoty, proto si odvahy dodávají například delikventním chováním. Autoři chicagské školy považují sociální deviaci za následek špatných podmínek v centru města a rychlé urbanizace. (Hrčka, 2001: 179-185)

1.1.2.2 Subkulturní teorie sociální deviace

„Subkulturní teorie chápou deviantní chování jako způsob řešení kulturně podmíněných adaptačních problémů určitých jedinců a skupin.“ (Hrčka, 2001: 195)

Zastánci subkulturní teorie jsou toho názoru, že k deviantnímu chování mají sklon převážně ty osoby, které patří k jisté minoritě a které se cítí být frustrované z nemožnosti dosáhnout stejných cílů jako členové dominantní kultury. Deviantní skupiny tedy vznikají jako reakce na konflikt mezi dominantní střední třídou a mezi třídou nižší, do níž se řadí různé rasové a etnické menšiny, imigranti atd. Členové deviantní subkultury odmítají hodnoty a postoje dominantní kultury (vytváří si své vlastní sociální normy) a zároveň jsou sami odmítáni členy dominantní konvenční společnosti. Čím více jsou členové deviantní subkultury izolováni od konvenční společnosti, tím více lnou ke své subkultuře. Tudíž pokud jedinci není umožněno dosáhnout svých cílů v konvenční společnosti, pokusí se jich dosáhnout ve společnosti nekonvenční. (Hrčka, 2001)

Subkulturní teorie poukazuje na problém, který je stále aktuální. Jedinci, kteří patří do nižší vrstvy, se i v současné společnosti mohou dostávat do konfliktu s jedinci pocházejícími ze střední a vyšší třídy. Jejich reakcí na toto společenské rozdělení může být vytvoření vlastní subkultury, která nerespektuje normy a hodnoty dominantní společnosti a vytváří si normy nové. Tyto skupiny jsou proto označovány jako problémové. Toto označení poté může způsobit ještě větší skupinový odpor vůči dominantní společnosti.

1.1.2.3 Kontrolní teorie

Dle kontrolní teorie vzniká deviantní chování z důvodu nedostatku, absence či neúčinnosti sociální kontroly. Jednou z příčin kriminality tedy může být spojení nekonečné lidské touhy s nedostatečnou sociální kontrolou. Tato teorie se od jiných odlišuje především tím, že se prvotně neptá, co je důvodem vzniku deviantního chování, ale proč jsou lidé konformní. Příčinou tohoto konformního chování je právě sociální kontrola. (Munková, 2013: 67)

Podle teorie sociálních vazeb Travis Hirschiho (parafrázováno dle Munková, 2013: 68) se deviantní chování vyskytuje u všech jedinců, avšak projevuje se jen u těch

osob, které nejsou dostatečně připoutané ke společnosti. Hirschi definoval tuto „sociální vazbu“ pomocí čtyř faktorů, mezi které patří „připoutání ke společnosti (attachement), vazba na společnost (commitement), začlenění do společnosti [...] (involvement) a víra (belief).“ (Munková, 2013: 68) Attachement vyjadřuje míru přilnutí jedinců k druhým, nejčastěji k rodičům, kteří učí děti sociálně přijatelnému chování a vštěpují jim tak normy společnosti, v níž vyrůstají. Commitement představuje zaměření jedince na jisté cíle. Jedinec se tak věnuje určitým aktivitám, na základě kterých chce dosáhnout určitého sociálního statusu. Deviantního chování by se tedy nedopustil ve strachu, že o tento sociální status může přijít. Involvement popisuje, nakolik se jedinec věnuje konvenčním aktivitám. Čím více času věnuje těmto aktivitám, tím méně času mu zbývá na aktivity spojené s deviantním chováním. Belief vyjadřuje intenzitu, s jakou mladiství přijímají sociální normy chování. Člověk, kterému chybí sepjetí se společností, necítí tlak sociální kontroly a snadněji se tak schýlí k deviantnímu chování. (Hrčka, 2001: 213)

F. I. Nye kladl ve své práci velký důraz na rodinu. Podle něj (parafrázováno dle Munková, 2003: 70) je nutné, aby konformnímu chování učili rodiče své děti. Sociální kontrola může dle něj být přímá či nepřímá. Přímá kontrola klade důraz na formu prevence a sankcí. Je zajišťována především rodiči a učiteli. Přímé kontroly jsou dle Nye vystavovány především dívky, proto se údajně méně často dopouští deviantního chování než chlapci. Nepřímá kontrola se naproti tomu uplatňuje prostřednictvím citových vazeb. Jedinec nechce zranit a zklamat city blízkého člověka, tak raději upřednostní konformní chování. Avšak sociální kontrola k dítěti nesmí být ani moc silná, ani příliš slabá. Oba extrémy totiž mohou vést ke vzniku deviantního chování.

1.1.2.4 Etiketizační teorie

Etiketizační teorie bývá též označována jako teorie stigmatizace, značkovací teorie, teorie sociální reakce, labelling či teorie nálepkování. Tato teorie je zastáncem toho názoru, že lidské chování, i to deviantní, je výsledkem sociální interakce. Podstatou této teorie je, že jedinec, jehož chování bylo společností označeno za deviantní (ačkoliv nemuselo vůbec dojít k porušení normy), se pod vlivem „této nálepky“ stává skutečně deviantem. Jedinec si tak vytváří negativní obraz sám o sobě, zvláště pokud je negativně označován blízkými osobami (rodina, přátelé aj.) či osobami, které mají moc (bohatí, soudci, policisté, učitelé aj.). (Urban, Dubský, 2008: 92)

Teoretiků etiketizační teorie je mnoho, my se zde zaměříme pouze na teorii Ervinga Goffmana a na Lemertovu teorii primární a sekundární deviace.

1.1.2.4.1 Teorie Ervinga Goffmana

Erving Goffman se ve svém díle *Stigma* zabývá tím, jak mohou být jedinci poznamenáni takzvanou stigmatizací ze strany druhých. Řekové vpalovali znaky hanby do těla otroků, zločinců apod., aby upozornili „slušné“ lidi na to, komu se vyhýbat. Těmto znakům říkali stigmata. Dnes se stigmatizací značí negativní hodnocení jedince druhými. Tento proces stigmatizace dle Goffmana negativně ovlivňuje identitu jedince. Již po prvním setkání s dosud neznámou osobou si vytváříme očekávání a představy o dané osobě, předvídáme její sociální identitu. Jenže tato námi vytvořená sociální identita je virtuální a nemusí se shodovat se skutečnou identitou dané osoby. Nesoulad mezi virtuální a skutečnou sociální identitou je ono stigma. (Goffman, 2003: 9-10)

Goffman se zabývá i vztahem mezi sociálními deviacemi, jejich konceptem a sociálním stigmatem. Jak uvádí ve svém díle *Stigma*, pokud jsou za skupinu označovány ty osoby, které sdílí jisté hodnoty a sociální normy, můžeme o každém jedinci, který tyto normy nedodrží, mluvit jako o odchylné osobě a o jeho zvláštnosti jako o odchylce. Deviace tedy dle Goffmana znamená volbu určitého životního stylu, není motivována mocí ani penězi. Sociální devianti pocítují, že nejsou stejní jako ostatní, ale že jsou lepší. Sociální devianti se tak mohou stát i životními vzory pro normální, nespokojné jedince. Většina jedinců však v různých fázích svého života participuje v obou dvou rolích (je řazena jak mezi normální, tak mezi devianty). Označení „normální“ a „s odchylkou“ se tedy netýká tak osob, jako spíše perspektivy, z jaké jsou jedinci posuzováni. (Goffman, 2003: 159-164)

1.1.2.4.2 Lemertova teorie primární a sekundární deviace

Teorie primární a sekundární deviace se zabývá citlivostí jedince na hodnocení přicházející z vnější. Primární deviací se rozumí porušení sociální normy na základě vnitřního svobodného rozhodnutí. Jedinec, který spáchá nějaký přestupek proti sociální normě a je odhalen, bývá společností označen jako deviant. Pokud toto označení přijme, může mít tato „nálepka“ povahu sebenaplňujícího se proroctví. Jednoduše řečeno, když je jedinec označen za devianta, začne se jako deviant též chovat. Poté tedy dochází k sekundární deviaci. Sekundární deviace představuje reagování jedince na označení,

nálepku, kterou mu přimknuli druzí. Člověk, který je označen za devianta, se jako deviant začne cítit a může dojít i ke změně jeho vlastního já. Určité instituce, které mají potlačovat deviantní chování (věznice, výchovné ústavy aj.), tak mohou paradoxně přispívat k tomu, že se jedinec rozhodne přijmout roli devianta. (Lemert, 1951 in Urban, Dubský, 2008: 93) Například pokud dítě od rodičů neustále uslyší, že ničeho v životě nedosáhne, ztotožní se se svým údělem, nebude se snažit svůj přístup k životu změnit a může se stát, že se předpověď jeho rodičů opravdu naplní.

Pojem sociální deviace označuje chování jedince či skupiny, které porušuje sociální normu. V dnešní době je však velice těžko rozpoznatelné, co je vlastně sociální norma, kde končí hranice konformního chování a jaké chování je již možné označit za deviantní. Nejhůře se pak v této spletnosti norem orientují dospívající. Toto období je také nejvíce kritické pro vznik a rozvoj sociálních deviací. Jak je patrné z výčtu teorií sociálních deviací, dospívající (a nejen oni) jsou snadno ovlivnitelní názory druhých, mají tendenci někam patřit, být součástí nějaké kultury, vytvářet své vlastní normy chování. Často se pro ně stávají vzory i sociální devianti. Mladí lidé chtějí dosáhnout štěstí co možná nejjednodušší cestou, proto často sáhnou po návykové látce, která jim tento pocit navodí okamžitě. Ačkoli je užívání návykových látek, zvláště pak alkoholu, cigaret, popřípadě jiných látek, dnešní společností v určité míře tolerováno, stále je toto užívání považováno za určitou formu deviantního chování. Deviantní chování je takové chování, které je společností, v níž se vyskytuje, odmítáno. Užívání návykových látek lze tedy označit za deviantní, jelikož užívání těchto látek vede k chování, které není pro společnost žádoucí. Užívání návykových látek patří mezi nejrozšířenější formy sociálních deviací. V následující kapitole se podíváme na rizika, která s sebou tato forma deviace nese.

2. Návykové látky

Existuje velké množství definic pojmu návykové látky, uvedu tedy alespoň dvě definice, které považuji za nejužitečnější. Dle vymezení pojmu provedeného v ustanovení §130 zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, se „návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“ Podle další definice musí návyková látka splňovat dva základní požadavky. Prvním požadavkem je, že návyková látka musí mít tzv. psychotropní účinek, tj. musí ovlivňovat určitým způsobem naše prožívání okolní reality. Druhým požadavkem je, že tato látka může vyvolat závislost. (Zábranský, 2003: 20)

2.1 Klasifikace návykových látek

Klasifikovat návykové látky lze za použití nejrůznějších klasifikačních teorií. Z důvodu omezené kapacity této práce zde uvedu ty nejpoužívanější klasifikace. Podle postavení ke stanovisku zákonodárce se dělí návykové látky (též označované jako drogy) na legální a ilegální. Legálními drogami se rozumí drogy společensky tolerované, ilegální drogy jsou drogy společností zavržované či zakázané. Klasifikovat drogy lze dále podle stupně závislosti, kterou mohou vyvolat. Podle tohoto kritéria se drogy dělí na tvrdé a na měkké (někdy označované jako těžké a lehké). (Zášková, 2004: 13) Někdy se v rámci klasifikace drog objevuje pojem „přechodné drogy“. Tento termín značí látku, jejíž požívání zvyšuje riziko přechodu k ještě nebezpečnější droze. Nejčastěji se tímto termínem míní užívání marihuany, v našich podmínkách se však k přechodným drogám řadí i alkohol a tabák. Podle studie, jejímž autorem je Bailey (1992 in Nešpor, 2011) se zvedne spotřeba u jedince alkoholu a tabáku ještě před přechodem k jiným drogám. Z tohoto lze tedy vyvodit, že se zneužíváním alkoholu, tabáku a marihuany se může pojit vyšší riziko užívání dalších, ještě závažnějších, návykových látek.

Vzhledem k riziku, jaké je spojené s užíváním těchto přechodných drog, zaměřím svou pozornost v následující podkapitole na alkohol, tabák a marihuanu. Dalším důvodem, proč se nadále budu věnovat jen těmto návykovým látkám je skutečnost, že tyto látky patří v České Republice podle všeobecného povědomí k nejvíce užívaným mezi dětmi a mladistvými.

2.2 Od návyku k závislosti

V souvislosti s tématem návykových látek je více než vhodné upřesnit, co pojem návyk vlastně znamená. Návyk začíná v momentě, kdy se jedinec vzdá perspektivy svého dosavadního života, a droga začne nekontrolovatelným způsobem zaujímat prostor v utváření jeho dne. Počátkem návyku přitom bývá touha po potlačení nepříjemných pocitů a navození těch příjemných. Proto návykům nejčastěji podléhají nezletilí, kteří se chtějí bezstarostně bavit. Podle definice Světové zdravotnické organizace (SZO, anglicky World Health Organisation, WHO) je návyk definován jako tendence k určité činnosti vytvořená učením, zkušeností a opakováním. (Göhler, Kühn, 2001: 11)

Než se začnu podrobněji věnovat již zmíněným návykům, zaměřím se na pojem závislost. Syndrom závislosti je definován jako „skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák.“ (Nešpor 2011: 9) Závislost je stav, při němž absence látky vyvolá v organismu fyzické či psychické potíže. Vzniká při opakovaném nebo chronickém užívání určité látky, nebo při vykonávání činnosti, která přináší enormní uspokojení. (Göhler, Kühn, 2001: 20)

Jeden z příznaků závislosti je růst tolerance. Závislý se stává odolným vůči určitému množství návykové látky. Organismus se přizpůsobí na opakované užití drogy. Droga po čase nevyvolává stejně silný účinek jako na začátku jejího užívání. Takže pokud chce jedinec žádoucího účinku dosáhnout, musí zvýšit dávky. Tolerance může mít také podobu sníženého účinku návykové látky při stejném dávkování. (Nešpor, 2011: 22)

V souvislosti se závislostmi se hovoří o psychické a fyzické formě závislosti, přičemž psychická závislost nastává vždy jako první. V případě psychické závislosti pociťují závislí nepotlačitelnou touhu po užití psychotropní látky pro její povzbuzující, tlumivý či halucinogenní účinek. Tato závislost vzniká určitým druhem návykové paměti, jenž se vytváří v mozku vícenásobným užitím dané návykové látky. Tlak k pravidelnému užívání návykové látky, přestože si je jedinec vědom její škodlivosti, se

označuje též jako psychická žádostivost neboli „craving“. Fyzická závislost se projevuje zpravidla při abstinenci, tedy v momentě, kdy se v těle redukuje množství dané látky a dochází tak k abstinenčním příznakům. Zatímco tělesnou závislost lze za pomoci přiměřené lékařské péče překonat v poměrně krátké době, psychická závislost v pojetí klinické psychiatrie přetrvává celý život. Avšak člověk může terapií své naučené zkušenosti změnit a žít i bez užívání návykových látek. (Göhler, Kühn, 2001: 21-24)

2.3 Alkoholismus

Alkoholismus patří mezi nejzávažnější a nejrozšířenější formy návyku. O alkoholismu lze hovořit v momentě, kdy závislost na alkoholu dosáhne takového stupně, že škodí jedinci, společnosti nebo oběma. Z hlediska lékařství se v souvislosti užívání alkoholu hovoří o tzv. úzu, misúzu a abúzu. Úzus znamená mírné užívání alkoholických nápojů. V tomto případě je alkohol konzumován jako pochutina. Misúzus (zneužívání) představuje užívání návykové látky v nevhodnou dobu. Například požije-li řidič před jízdou alkohol, ačkoliv je to (v ČR) zakázané. Stejným příkladem může být i užívání alkoholu nezletilými, přestože po nich zákon požaduje abstinenci. (Skála, 1987: 17) Podle některých autorů se však termín misúzus užívá spíše v souvislosti se zneužíváním jiných návykových látek než alkoholu. Dalším stupněm je abúzus, který je popsán jako nadužívání alkoholických nápojů. Jestliže je alkohol užíván pravidelně a ve velkém množství, dochází k vytvoření závislosti. (Janík, Dušek, 1990: 58)

Termín alkohol označuje omamnou látku s tlumivým účinkem. Ačkoliv je alkohol považován za tvrdou drogu, řadí se mezi legálně užívané návykové látky. (Zášková, 2004: 13) Příčinou požívání alkoholu je etylalkohol. Etylalkohol je látka patřící mezi psychotropní látky (tj. látky ovlivňující vyšší nervovou soustavu člověka). Podle Janíka a Duška (1990) rozlišujeme dvě základní formy působení alkoholu na lidský organismus: akutní a chronickou.

Mezi akutní působení alkoholu patří nejčastěji prostá opilost. K té dochází intoxikací alkoholem. U každého se tato opilost projevuje jinak - záleží na množství alkoholu, na individuální snášenlivosti, ale též na psychickém či tělesném stavu jedince. Někteří jedinci během opilosti prožívají euforii, jiní mohou však upadat do depresivní nálady. Zvyšuje se sebejistota, lidé mají vyšší sklony k navazování nových známostí, může docházet k netaktním a agresivním projevům atd. Jedinec však zůstává ve spojení s okolím. Při větším množství požitého alkoholu mohou vznikat tzv.

alkoholická okénka. Tento pojem značí krátkodobou ztrátu paměti u osob, které požíly větší množství alkoholických nápojů. V tomto případě lze hovořit o komplikované opilosti. Dalším typem je patická opilost. Tento psychotický stav může nastat i po požití malého množství alkoholu. Jedná se o patologickou reakci organismu na požití alkoholu u psychicky narušených jedinců. Během patické opilosti dochází k trvalé poruše vědomí a k následné ztrátě paměti za uběhlé období. (Janík, Dušek, 1990: 59-62)

Chronickým zneužíváním alkoholu se zabýval mj. i kanadský alkohololog Jellinek (1959 in Mečíř, 1989: 41), který rozdělil alkoholismus na čtyři etapy:

1. Iniciální etapa rozvoje (počáteční): Piják si uvědomí, že mu alkohol přináší pocit štěstí. Tento účinek vyhledává čím dál více, zpočátku pije v menších dávkách, jen aby zapomněl na starosti. Postupně ale potřebuje stále více alkoholu k dosažení stejného účinku. Míra tolerance stoupá.
2. Prodromální etapa rozvoje (varovná): Člověk už začíná aktivně vyhledávat alkohol a uvědomuje si, že pije častěji a více, než ostatní. Někdy se objevují okénka. Po několika letech trvání této etapy se ztrácí schopnost kontroly nad vlastním užíváním alkoholu.
3. Kruciální etapa rozvoje (rozhodná): Jedinec již naprosto ztratil kontrolu nad svým pitím. Jakmile se napije alkoholu, musí pít dál, dokud tento stav neskončí opilostí. Ještě si však není vědom chorobnosti svého stavu. Svě pití si racionalizuje, vytváří systém alibismu, který mu dovoluje pít stále dál. Vinu pro své opilecké stavy svádí na druhé. Zkouší abstinovat, bez medicínské pomoci se však k alkoholu opět vrací.
4. Terminální etapa rozvoje (konečná): U alkoholika se již projevují znaky abstinence, pokud nepožije alkohol, je mu špatně jak po fyzické, tak po duševní stránce a musí pít, aby se cítil lépe. Pije tak dlouho, až už pít opět nemůže. Je společností odsuzován. Tolerance se snižuje na méně než polovinu dříve užívané dávky alkoholu.

2.3.1 Rizika spojená s užíváním alkoholických nápojů

Užívání alkoholu je v naší společnosti zcela běžnou praxí. Při popíjení alkoholických nápojů si mnozí ani neuvědomují, že jen nehasí žízeň nápojem, který jim chutná, ale že si tím zároveň i budují návyk na alkoholu. V roce 1997 vydala Světová zdravotnická organizace (SZO) doporučení, v němž uvádí, že jeden až dvě dávky alkoholu denně prospívají ke snížení rizika ischemické choroby srdeční. Dávka

alkoholu je v tomto případě definována jako 250 ml piva nebo 100 ml vína nebo 25 ml lihoviny. Mnoho lidí si tak své popíjení racionalizovalo tím, že alkohol prospívá jejich zdraví. Doporučení SZO je však v rozporu s údaji o vlivu konzumace alkoholu na vznik nádorů, jelikož riziko vzniku nádorů se obecně zvyšuje s množstvím konzumovaného alkoholu. Dále užívání alkoholu vede k častějším úrazům, duševním poruchám (např. delirium tremens), způsobuje postižení trávicího traktu, kardiovaskulární onemocnění, poškození jater, poruchy imunity a onemocnění kostí a má za následek reprodukční a prenatální poškození. Alkohol však neškodí pouze jedinci (ať po zdravotní tak duševní stránce), ale škodí i lidem v jeho okolí. Škody způsobené člověkem, který je pod vlivem alkoholu, sahají od nepříjemností typu rušení nočního klidu až po závažné dopady jako například zabití člověka. Nadměrné pití alkoholu však může pro člověka znamenat i ztrátu nepřijímajících přátel, zaměstnání a rodiny. (vychovakezdravi.cz [online])

2.4 Náruživé kuřáctví

Pojmem náruživé kuřáctví se míní kouření tabáku. Kouření jiných drog patří do jiné oblasti společenských negativních jevů. Náruživé kuřáctví bývá též označováno jako tabakismus či nikotinismus, ačkoliv při kouření tabáku nejde jen o závislost na nikotinu, ale i na dalších látkách, které tabák obsahuje. (Janík, Dušek, 1990: 51)

Schmidt (1982, in Mečíř 1989: 128 - 129) rozdělil kuřáky na 4 jednotlivé typy:

1. Příležitostný kuřák: Kouří občas, jen na základě kuřáckých zvyklostí (příležitostně, když si „zapálí“ jeho přátelé), aniž má potřebu.
2. Návykový kuřák: Kouří ze zvyku ve vleku kuřáckých zvyklostí. Psychodynamické procesy však nemá tak zafixované, aby se u něj mohla projevit psychická závislost. S kouřením může kdykoli skončit.
3. Kuřák s psychickou závislostí: Sem se řadí tzv. kuřáci z prožitku. Tito kuřáci oceňují hlavně vůni a chuť tabáku. Kuřáci z prožitku jsou motivováni prožívaným uvolněním, které jim tabák přináší. Tito jedinci našli zalíbení v kuřáckém ceremoniálu.
4. Kuřák s psychickou a fyzickou závislostí: Zde už hraje hlavní roli fyzická závislost. Kuřák, který se ocitá v této fázi, pocítuje po vysazení kouření silné bušení srdce, třes, neklid atd. Příčinou je pokles krevního tlaku a cukru v těle.

Závislost na nikotinu (přestože je tato látka řazena mezi tzv. měkké drogy) představuje závažný problém pro celou společnost. Jedním z důvodů, proč je závislost na tabáku natolik rozšířená, je fakt, že kouření je stejně jako pití alkoholu, společensky tolerováno. Dříve navíc fungovala cigareta jako módní doplněk, což už v dnešní době, kdy je moderní zdravý životní styl, toliko neplatí. I když jsou lidé obeznámeni s riziky nemocí spojenými s kouřením, často si nechtějí připustit, že tato rizika se týkají i jich. Mezi nejčastější onemocnění způsobená kouřením patří zhoubné nádory, srdeční onemocnění, onemocnění dýchacích cest, nemoci cév, poškození žaludku atd. (Nešpor, Csémy, 1992: 59)

2.5 Užívání marihuany

Marihuana se řadí mezi tzv. kannabinoidní látky, mezi které patří i hašiš. Marihuana je termín používaný k označení vysušených květů, semen a listů indického konopí. Hašiš je jinou formou této drogy a vyrábí se z čisté pryskyřice nebo ze sušených samičích květů s vysokou koncentrací látky tetrahydrocannabinol - zkráceně THC. Tyto kannabinoidní látky patří k halucinogenním drogám. To jsou takové látky, které narušují způsob, jakým jedinec vnímá svět. Nejčastějším způsobem užívání marihuany je kouření v cigaretě (tzv. joint) nebo v dýmce. Někdy bývá marihuana žvýkána, míchána s jídlem a konzumována nebo uvařena jako čaj. (Zášková, 2004: 16)

Účinky marihuany se v případě kouření dostaví v řádu několika minut. Svého vrcholu dosahují zhruba po deseti minutách a trvají 1 - 4 hodiny. Nízké dávky vyvolávají pocit tělesné a duševní pohody a vnitřní blaženosti. Marihuana zesiluje akustické a vizuální vjemy a častě jsou při užití většího množství i smyslové přeludy. Při vyšších dávkách může docházet k nepotlačitelnému smíchu uživatele. Tato nemotivovaná veselost může být nahrazena úzkostí a panikou (tzv. bad trip). Velmi často má jedinec pod vlivem marihuany pocit zpomalení času. (Zášková, 2004: 16)

Mezi dlouhodobé známky užívání marihuany patří zhoršení paměti na nedávné věci, zhoršení schopnosti orientace v čase a prostoru, kolísání nálad, zpomalení životního rytmu, ztráta kvalitních zájmů, povahové změny atd. Při chronickém užívání může dojít k výskytu psychických poruch. (Nešpor, Csémy, 1992: 50)

2.5.1 Léčivé účinky marihuany a otázka její legalizace

Marihuana je v ČR nejvíce užívanou nelegální drogou mezi mládeží. Tato droga je bezpochyby i nejvíce diskutovanou drogou. O tom, zda je marihuana škodlivá, či je pro společnost prospěšná díky svým léčivým účinkům, se vedou rozsáhlé spory. Řadou vědeckých výzkumů prováděných v posledních desetiletích se prokázalo, že marihuana příznivě působí na snižování nechutenství doprovázející chemoterapii a u pacientů s AIDS povzbuzuje chuť k jídlu. U nemocných s neurologickými poruchami pak tlumí svalové křeče. Mnozí pacienti a lékaři dále uvádí, že marihuana ulevuje od migrény, depresí a chronické bolesti. Marihuana se řadí mezi návykové látky, přesto ji většina uživatelů užívá pouze příležitostně. Tato látka nevyvolává silnou fyzickou závislost, pokud tedy hovoříme o závislosti spojené s užíváním marihuany, máme tím na mysli spíše závislost psychickou. (Zimmerová, Morgan, 2003)

Aktuální je otázka legalizace marihuany v ČR. Ačkoliv alkohol patří mezi tvrdé drogy, konopné látky se řadí k drogám měkkým. Přesto je alkohol, na rozdíl od marihuany, v ČR zcela legální. Zatímco podle statistiky Výroční zprávy o stavu ve věcech drog v České Republice v roce 2012 -vyd. 2013- (dále „Výroční zpráva“) zemřelo za rok 2012 na následky předávkování alkoholem 317 lidí, počet případů smrtelného předávkování konopnými látkami byl nula. Z toho by mohlo vyplývat, že alkohol je tedy nebezpečnější návykovou látkou než marihuana. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, v platném znění, se v průběhu roku 2013 dočkal významných změn v souvislosti s možností použití a pěstování konopí k léčebným účelům. „Cílem tohoto zákona bylo umožnění léčby konopím v indikovaných případech pacientům v ČR, a to díky legálnímu nákupu konopí dovezeného oficiálně ze zahraničí nebo pěstovaného v ČR na základě udělené licence.“ (Výroční zpráva, 2013: 6) Díky tomuto zákonu je v současné době řazeno mezi legální drogy i léčivé konopí. Spousta lidí, kteří marihuanu užívají z lékařského hlediska, však dává i nadále přednost nelegálnímu získávání konopí. Že je nelegální získávání konopí v ČR běžnou praxí dokazují i výsledky výzkumu o dostupnosti a nabídce drog ze statistiky Výroční zprávy, podle kterých 31 % respondentů získává marihuanu převážně zdarma od svých přátel a 28 % respondentů si ji dokonce samo pěstuje. Národní výzkum užívání návykových látek 2012 navíc zjistil, že 40,2 % respondentů by si dokázalo marihuanu velmi snadno obstarat.

3. Mládež a návykové látky

3.1 Vymezení pojmu mládež

Existuje celá řada definic pojmu mládež. Touto věkovou skupinou se zabývá celá řada věd a definice každé vědy se svým způsobem liší od definice vědy jiné. Velký sociologický slovník vysvětluje pojem mládež takto: „Věkově i sociálně se jedná o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými, která má své specifické zájmy, aspirace, postoje, postavení a svou roli, prestiž. Zvláštní status mládeže vyplývá z toho, že je ve stádiu neúplné nebo odložené ekonomické aktivity a profesionální přípravy a že je sociálně a ekonomicky závislá na světě dospělých. [...] V našich podmínkách se o mládeži uvažuje většinou od 14-15 let, kdy končí povinná školní docházka, do 30 let, kdy jsou završeny dílčí procesy sociálního zrání u všech skupin.“ (Velký sociologický slovník, 1996: 635-636) Naopak podle Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013 jsou děti a mládež věkovou skupinou obyvatelstva od narození do 26 let. V trestně právních předpisech se dítětem rozumí osoba, která je mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Mladistvým se poté označuje osoba, která již dovršila patnáctý rok věku, avšak zároveň nepřekročila osmnáctý rok věku. Ačkoliv je podle definice Velkého sociologického slovníku mládež vymežována věkovou hranicí od 14 let, v této práci se zaměříme i na mladší věkovou skupinu.

3.2 Zátěžové situace

Mladý člověk se musí vypořádat s řadou změn v kognitivní, sociální i psychické oblasti. Přejít z dětského do mladého věku může být pro jedince velice stresující. V období dospívání se tak mladistvý setkává s řadou zátěžových situací. Způsob, jakým mladý jedinec reaguje na zátěžové situace, je dán dřívějším sociálním učením. Jestliže tedy jedinec v dětství zažil, že některý z rodičů řešil zátěžovou situaci zvýšenou spotřebou alkoholu, je velice pravděpodobné, že i on jednou tuto únikovou taktiku přejme. Není proto překvapující, že při řešení krize se velká část mladistvých uchyluje k abúzu psychoaktivních látek. V praxi to znamená útěk od nepříjemných pocitů pomocí alkoholu, zvýšeného počtu vykouřených cigaret atd. Alkohol pomáhá nějakou dobu strádajícím zmírnit strach a osamělost, z dlouhodobějšího hlediska je však toto užívání považováno za zhoubné. Počáteční úlevové pití totiž často vyústí do

závislosti, která počáteční špatnou náladu může proměnit v depresi. (Jedlička a kol., 2004)

3.3 Sociální činitele zvyšující riziko užívání návykových látek

Pominu-li osobu jedince, v procesu socializace působí na rozvoj dítěte tzv. činitele prostředí. Mezi nejdůležitější činitele ovlivňující rozvoj dítěte a jeho následný postoj k návykovým látkám patří především rodina, škola, vrstevníci, společnost a životní prostředí. Nelze však říci, že budoucí vztah dětí a mladistvých k návykovým látkám ovlivňují pouze sociální činitele. Mládež je fascinována návykovými látkami, chce zažít jakési dobrodružství, vytrhnout se z proudu každodenní nudy. Mladí lidé se mnohdy chtějí jen zviditelnit, získat si přátele a upoutat na sebe jejich pozornost. Tyto skutečnosti spolu se sociálními činiteli však nejsou jedinými faktory, které zvyšují sklony a pravděpodobnost rozvoje závislosti u mládeže. Na rozvoj závislosti působí i genetické, biologické a psychické predispozice, kterými se však v této práci nebudu blíže zabývat. Naopak se zaměřím ty sociální činitele, které ovlivňují postoj dětí a mladistvých k návykovým látkám nejvíce.

3.3.1 Rodina

Rodina je považována za nejdůležitější skupinu, ve které jedinec žije. Zde dochází k jeho uspokojování biologických, psychických, sociálních a ekonomických potřeb. Rodina poskytuje jedinci vzorce chování, které nelze získat v jiném prostředí, někdy však může být rodina pro jedince přítěží. Může se stát zdrojem vzniku a rozvoje různých psychických problémů a déle tak nejrozumnějších sociálně patologických jevů. (Fišer, Škoda, 2009: 139-142) Mezi činitele, které zvyšují riziko vzniku sociálně patologických jevů jako je užívání alkoholu a jiných návykových látek u dětí a mladistvých, se řadí nedostatečná či přílišná péče rodičů, nejasná pravidla týkající se výchovy dítěte, nedostatečné citové vazby mezi členy rodiny, abúzus návykových látek rodiči a následné schvalování návykových látek u dětí, chudoba či nezaměstnanost rodičů atd. (Nešpor, Csémy, 1992: 15) Děti, jejichž potřeby nejsou dostatečně uspokojovány nebo naopak dostávají bez námahy od rodičů vše, co chtějí, mívají vážné problémy v komunikaci se sociálním okolím. Tyto děti se zvláště v období dospívání těžko orientují v sociálních situacích a nezamýšlejí důsledky svého jednání. Jejich prožívání bývá spojené s pocitem nudy a beznaděje. Snaží se utéci z tohoto pro ně

depresivně laděného světa a je jen otázkou náhody, sklouznou-li k drogám, k páchání trestné činnosti, či zda zvolí jiný způsob sebedestruktivního chování. (Jedlička, 2004: 322)

3.3.2 Škola

Pro nezletilé pocházející z citově deprivovaného rodinného prostředí je často jedinou nadějí na záchranu škola. Škola by tak neměla pouze vzdělávat, ale měla by plnit i výchovnou funkci a pomáhat žákům upevňovat jejich postoje a hledat ucelený názor na život. Pokud není sociálně dezorientovaným dětem nabídnuta pomoc dříve, než opustí školní systém, bývá jejich budoucnost dosti problematická. (Jedlička, 2004: 323) Mezi činitele zvyšující riziko vzniku sociálně patologických jevů v oblasti školství patří neexistence pravidel či nepřiměřená pravidla týkající se alkoholu a drog, snadná dostupnost návykových látek ve škole nebo v jejím okolí, žákův nezájem o školu často způsobený selháváním ve škole atd. (Nešpor, Csémy, 1992: 16)

3.3.3 Vrstevníci

Žákův nezájem o školu může mnohdy zapříčinit, že začne trávit více volného času ve vrstevnických skupinách než přípravou do školy a posezením s rodiči. Na rozkolísaného jedince může mít vrstevnická skupina negativní vliv. Toto platí zejména u jedinců, jejichž předchozí vývoj byl již narušen v rámci vztahové sítě uvnitř rodin. Dospívající často nadhodnocují důležitost obecného mínění svých vrstevníků, jejich mínění a názory považují za závaznou normu. (Jedlička, 2004: 194-195) Důkazem toho, jak snadno se míněním vrstevníků nechají dospívající ovlivnit, je i existence tzv. pijáckých part. Tyto party využívají sociálního nátlaku na své členy, aby je přiměly k abúzu alkoholu. (Skála, 1987) Vrstevníci však jedinci poskytují emoční podporu a pomáhají mu při jeho emancipaci, proto na ně nemůže být pohlíženo pouze jako na negativní výchovný činitel.

3.4 Následky užívání návykových látek u dětí a mladistvých

Rizika vyplývající z užívání návykových látek u mládeže jsou závažnější než rizika související s užíváním těchto látek u dospělých jedinců. U dětí a dospívajících se závislost na návykových látkách vytváří rychleji, existuje zde i vyšší riziko těžkých otrav způsobené nižší tolerancí, menší zkušeností a větším sklonem k riskování, který je

u dospívajících velmi častý. K nejčastějším příčinám úmrtí u dětí a mladistvých patří úrazy a otravy, které úzce souvisí s užíváním návykových látek. Tato věková skupina má též častější tendence ke zneužívání širšího spektra návykových látek a k přecházení z jedné návykové látky k jiné, případně k užívání více druhů návykových látek současně. (Nešpor, 2011: 53)

Experimentování a zneužívání návykových látek je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života. Mezi tyto problémy patří například neshody v rodině, záškoláctví či páchání trestní činnosti. Probační a mediační služba v Táboře, mezi jejíž hlavní činnosti patří mimo zprostředkování účinného řešení konfliktů spojených s trestní činností též výkon mnoha výchovných a trestních opatření ve věcech mládeže, evidovala za uplynulý rok 2014 celkem 22 případů, kdy páchali nezletilí trestní činnost. Celá polovina z těchto případů byla spáchána pod vlivem alkoholu.¹ Tento údaj jen potvrzuje skutečnost, že návykové látky nepříznivě působí na chování dětí a mladistvých a mnohdy negativně ovlivňují jejich jednání. Problému návykových látek a jejich zneužívání dětmi a mladistvými se bude věnovat i praktická část této práce.

---

¹ Údaje poskytnuté Probační a mediační službou na základě předchozího poučení a podepsání prohlášení o mlčenlivosti.

II. Praktická část

4. Cíle výzkumu

Výzkum, který jsem v rámci této bakalářské práce podnikla, je zaměřen na deviantní chování mládeže. Konkrétně je zacílen na užívání některých návykových látek. Jako předmět zkoumání jsem zvolila návykové látky, které patří mezi ty nejužívanější mezi mládeží – alkohol, cigarety a marihuanu. Mnoho z dětí ještě školou povinných má s těmito látkami již bohaté zkušenosti. Považuji tedy bližší prozkoumání této problematiky za velmi důležité. Mým cílem je tak analyzovat, jaké jevy ovlivňují užívání návykových látek dětmi a mladistvými. Ačkoli je toto téma již poměrně důkladně probádané, je nezbytné se i nadále touto problematikou zabývat a odhalovat nové souvislosti mezi deviantním chováním a vlivy, které jej pomáhají formovat. Teprve po odhalení těchto souvislostí se lze zaměřit na prevenci a dále se tak snažit zabránit působení těchto negativních vlivů.

Hlavním cílem výzkumné části této práce je tedy pokusit se odhalit, jaká je míra užívání návykových látek u žáků na druhém stupni základních škol a u žáků nižších ročníků víceletého gymnázia. Výzkum se také snaží dobrat důvodů prvního užití návykové látky, zkoumá, jaký vliv mají na první užití návykové látky vrstevníci a nakolik má na první užití návykové látky vliv rodina. Tento výzkum se konkrétně zabývá otázkami, do jaké míry má na užívání návykových látek u dětí a mladistvých vliv rodinné zázemí, finanční situace rodiny či fakt, zdali i rodiče užívají některou ze tří výše uvedených návykových látek. Dalším dílčím cílem je zjistit, jestli se liší míra užívání návykových látek mezi dětmi a mladistvými, kteří tráví svůj volný čas aktivně, a mezi těmi, kteří svůj volný čas tráví spíše pasivně. V neposlední řadě se pokusím najít odpověď na otázku, nakolik může jedince ovlivnit názor učitele na jeho osobu a nakolik tedy můžeme považovat užívání návykových látek jako důsledek etiketizace.

4.1 Základní výzkumná otázka

Jaké jevy ovlivňují užívání návykových látek u dětí a mladistvých a nakolik má na toto užívání vliv sociální prostředí?

4.2 Hypotézy

1. Mezi jedinci, kteří svůj volný čas tráví pasivně, bude větší počet těch, co již někdy užili návykovou látku, než mezi těmi, co tráví svůj volný čas aktivně.
2. Čím pozitivněji hodnotí jedinci své rodinné zázemí, tím méně užívají cigarety.
3. Jedinci, kteří finanční a majetkovou situaci své rodiny hodnotí jako spíše podprůměrnou, mají první zkušenost s alkoholem v nižším věku než ti, kteří finanční a majetkovou situaci své rodiny hodnotí jako průměrnou či nadprůměrnou.
4. Mezi jedinci, jejichž rodiče nebo alespoň jeden z rodičů kouří, je více pravidelných kuřáků než mezi jedinci, jejichž rodiče nekouří.
5. Čím více jedincovi nejbližší kamarádi konzumují alkohol, tím častěji i sám dotyčný jedinec konzumuje alkohol.
6. Jedinci, kteří jsou učiteli označováni za problémové, častěji užívají návykové látky než jedinci, kteří jsou učiteli hodnoceni jako bezproblémoví.

4.3 Metodika práce

Tato práce se zabývá tématem, které je již do jisté míry probádáno (úkolem naší práce tak není odhalit nové souvislosti či jevy), rozhodla jsme se tedy pro účely této práce použít kvantitativní výzkum a jako metodu práce jsem zvolila dotazníkové šetření. Díky dotazníkovému šetření mohu získat hromadná data od většího počtu respondentů, na základě kterých lze testovat hypotézy, které jsem vyvodila z teoretických podkladů. Na základě prostudování již existující literatury, které se pojí se zkoumaným tématem, jsem vyvodila cíle práce, základní výzkumnou otázku a celkem šest pracovních hypotéz (viz výše). Na základě formulovaných hypotéz byl vytvořen standardizovaný dotazník. V záhlaví dotazníku byla uvedena stručná instrukce k vyplnění a byla zde zdůrazněna informace, že údaje získané z dotazníkového šetření jsou anonymní. Analytické otázky byly zařazeny na začátek dotazníku. Meritorní otázky byly rozděleny do pěti tematických částí. První část se zabývala volnočasovými aktivitami jedince, druhá část jeho vztahem s rodiči a finanční otázkou jeho rodiny, třetí část se zabývala četností užívání návykových látek jeho rodiči a nejbližšími přáteli, čtvrtá část jeho postojem k názorům vrstevníků a učitelů, poslední část se pak zaměřila na samotné vybrané formy deviantního chování. V této části byly použité též otázky filtrační. Převážnou většinu tvořily otázky uzavřené nebo polootevřené.

4.4 Výběr souboru respondentů a sběr dat

Dotazníkového šetření se účastnili žáci ze dvou základních škol a jednoho gymnázia. Respondenty se stali žáci a žákyně ZŠ Helsinská v Táboře (4 třídy), ZŠ Máj I. v Českých Budějovicích (2 třídy) a Gymnázia Pierra de Coubertina v Táboře (2 třídy). Dotazníkového šetření se zúčastnilo 175 respondentů.² Dle mého předpokladu získávají děti a mladiství nejčastěji první zkušenosti s návykovými látkami na druhém stupni základní školy, výzkum byl tedy prováděn u žáků 7., 8. a 9. ročníku (výběr konkrétních tříd byl ponechán na řediteli dané školy). Aby mohl být výzkum směřován i na mladistvé a nejen na děti, provedla jsem dotazníkové šetření i ve dvou třídách víceletého gymnázia (tyto třídy odpovídají prvnímu ročníku střední školy). Žáci byli vybráni náhodně. Sběr dat byl prováděn osobně. Na všech školách byl výzkum realizován na přelomu února a března 2015. Ve třídách jsem žákům podala informace, k čemu tento výzkum slouží a čím se zabývá, zadala instrukce k vyplnění dotazníků, zdůraznila anonymitu výzkumu a rozdala stejné dotazníky. Respondenti odevzdávali vyplněné dotazníky přímo zadávajícímu. Doba, potřebná k vyplnění, se pohybovala okolo 15 minut. Návratnost dotazníků byla stoprocentní.³ Získaná data byla zpracována pomocí programu Microsoft Office Excel 2010. Finální data jsou reprezentována především pomocí názorných tabulek a grafů, které jsou většinou okomentovány textem.

4.5 Analýza a interpretace dat

Výzkumu se účastnilo 175 respondentů, z toho 80 chlapců (46 %) a 95 dívek (54 %), přičemž 14 % respondentů bylo ve věku 12 let, 21 % ve věku 13 let, 29 % ve věku 14 let, 25 % ve věku 15 let a 11 % žáků bylo již ve věku 16 let. Pouhých 8 osob z dotazovaných respondentů žije na vesnici, zbylých 167 dotazovaných (95 %) žije ve městě. Vzhledem k tomu, že 8 osob není dostatečně vypovídající vzorek, nebudu dále ve vyhodnocování dotazníku pracovat s informací, zdali dotyčný žije ve městě či na vesnici.

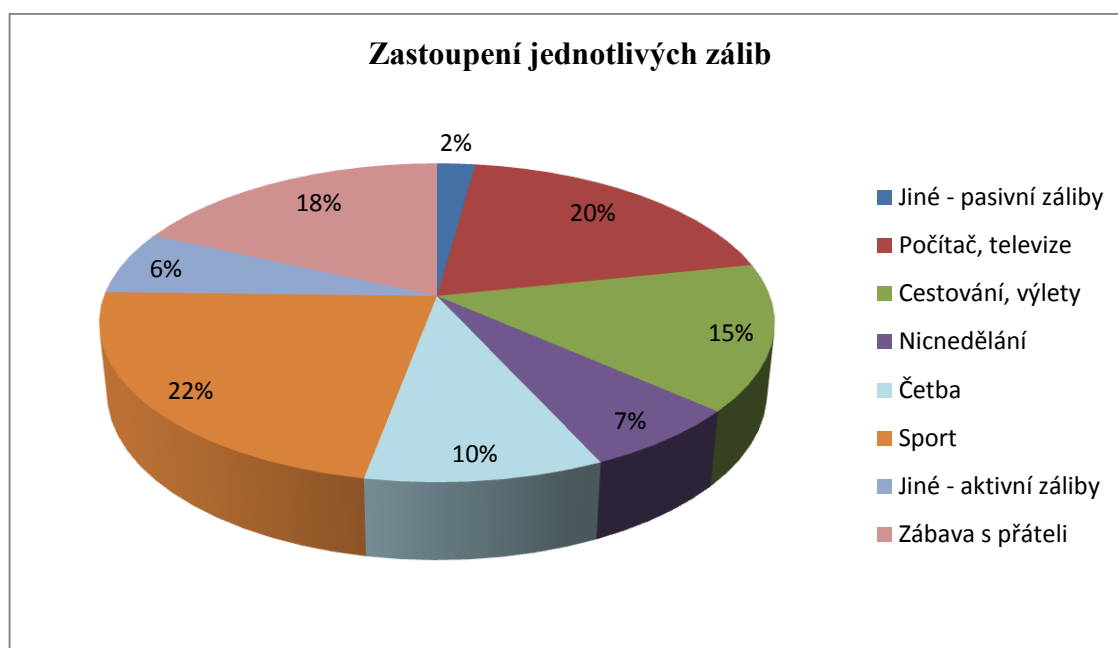
² Je nutné podotknout, že soubor o počtu 175 respondentů není natolik velký, abychom ho mohli považovat za reprezentativní. Avšak kvůli omezeným časovým, finančním a personálním podmínkám, jsem musela výzkum provést se vzorkem, který není zcela reprezentativní. Závěry z tohoto výzkumu tak není možno zobecnit na celou populaci.

³ Stoprocentní návratnost dotazníků není běžná, vzhledem k prostředí školy, ve kterém byl výzkum prováděn, je však tato návratnost pochopitelná.

Volnočasové aktivity respondentů

V této části dotazníku byly umístěny takové otázky, které zkoumaly záliby dotazovaných. První z těchto otázek zněla: „Jaké máš koníčky/ záliby?“ Vzhledem k tomu, že má většina z dotazovaných více jak jednu zálibu, mohli u této otázky respondenti označit více odpovědí. Nejčastěji uvedenou zálibou bylo sportování. Zastoupení jednotlivých zálib znázorňuje graf č. 1.

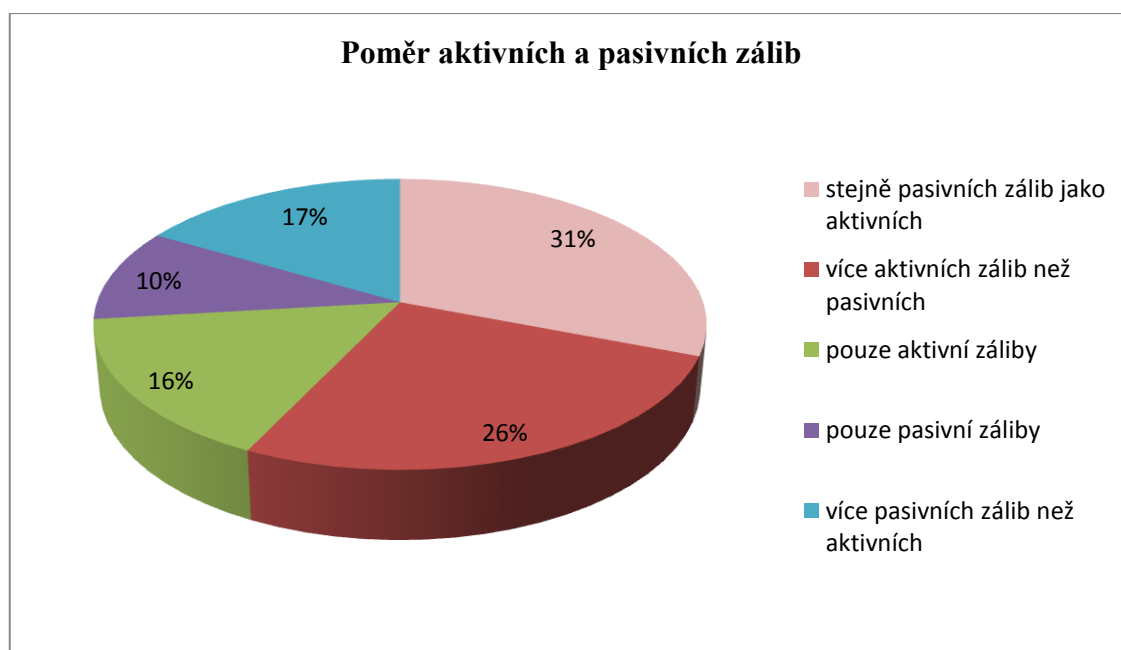
Graf č. 1

Jednotlivé záliby jsem pro účely své práce rozdělila na pasivní a aktivní. Mezi pasivní záliby jsem zařadila následující možnosti: kategorii počítač a televize, kategorii zábava s přáteli typu návštěva kaváren, hospod apod. a kategorii nicnedělání. Dále pak jsem sem zařadila z kategorie jiné, do které žáci vepisovali další záliby, které mají a které nebyly uvedeny v nabídce, odpovědi typu poslech rádia, nákupy, fandění hokeji a spánek. Mezi aktivní záliby jsem pak zařadila kategorii cestování a výlety, kategorii sportování a kategorii četba. Z kategorie jiné jsem poté mezi aktivní záliby řadila odpovědi tanec, malování, hraní společenských her, zpěv, ruční práce, hasiči, hra na hudební nástroj, náboženství, cizí jazyk, historie a výpomoc v útulku. Mezi pasivní záliby jsem volila takové aktivity, které nevyžadují po jedinci zvýšené úsilí. Za aktivní záliby jsem pak považovala takové aktivity, které jedince ať po stránce duševní či tělesné rozvíjí a vyžadují jeho iniciativu. Možnost „četba“ jsem zařadila mezi aktivní záliby z toho důvodu, že na rozdíl od sledování televize, tato aktivita vyžaduje zapojení

fantazie, pomáhá růstu představivosti jedince a vyžaduje po něm jistou míru koncentrace. Sledování dokumentárních pořadů jedince také rozvíjí, podle mého předpokladu se však příliš jedinců, kteří by v televizi sledovali spíše naučné pořady, v této věkové kategorii nevyskytuje. Z tohoto důvodu jsem také zařadila možnost „počítač/ televize“ mezi záliby pasivní, jelikož předpokládám, že této věkové kategorii slouží počítač spíše k hraní počítačových her a ke komunikaci na sociálních sítích. Z tohoto rozdělení zálib vyplynulo, že 42 % respondentů se věnuje pouze či převážně zálibám aktivním a 27 % z dotazovaných se věnuje pouze či převážně zálibám pasivního charakteru. Rozložení aktivních a pasivních zálib znázorňuje graf č. 2.

Graf č. 2

Vztah respondentů s rodiči a finanční situace rodiny

Další blok otázek byl zaměřen na vztah žáků s rodiči. V otázce: „Jak trávíš čas se svými rodiči?“ mohli žáci označit více odpovědí. I tato otázka byla koncipována jako polootevřená, to znamená, že mohli žáci vepsat jiné možnosti, jak s rodiči tráví čas. Nejčastěji žáci označovali možnost: „Společně spolu jezdíme na dovolené či na výlety.“. Tuto možnost označilo 41 % respondentů. 34 % respondentů zaškrtnulo možnost: „Díváme se společně na TV.“. 11 % z dotazovaných označilo možnost: „Společně spolu sportujeme.“. Možnost: „Moc času společně netrávíme.“ označilo 10 %

respondentů. 4 % z dotazovaných zvolila možnost: „Jiné“.⁴ Vztah žáků s rodiči se snažila zkoumat i následující otázka, která se žáků přímo ptala: „Jaký máš vztah s rodiči?“. Více než polovina (54 %) respondentů označila odpověď: „Jde to, někdy se pohádáme, ale většinou je to fajn.“. 42 % respondentů označilo svůj vztah s rodiči jako výborný a pouhých 7 % respondentů odpovědělo, že si s rodiči příliš nerozumí. Následovala otázka, která se zabývala kvalitou vztahu žáků s rodiči. Na otázku: „Máš pocit, že Tě rodiče vyslechnou a poradí Ti, když máš nějaký problém?“ 3/4 dotazovaných odpověděly, že „většinou ano“. 17 % respondentů označilo odpověď „jak kdy“ a pouhých 8 % z dotazovaných odpovědělo, že „spíše ne“. Z uvedených odpovědí vyplývá, že mají žáci převážně pozitivní vztah se svými rodiči a že žáci u svých rodičů převážně nachází oporu. Na druhou stranu, každý dvanáctý žák má pocit, že se nemůže na své rodiče se svým problémem obrátit.

Finanční problematice respondentovy rodiny se věnovaly následující dvě otázky. U těchto dvou otázek, stejně jako u všech následujících, byla možnost označit již jen jednu možnost. U první otázky: „Jak je na tom Tvoje rodina s penězi?“ označily 3/4 dotazovaných možnost: „Mohlo by být hůř, ale mohlo by být i líp.“, což poukazuje na fakt, že většina z našich dotazovaných hodnotí finanční stav své rodiny jako průměrný. 23 % žáků hodnotilo finanční stav své rodiny jako výborný a pouze 2 % ze všech dotazovaných zhodnotilo finanční situaci své rodiny jako špatnou. Lze předpokládat, že nezletilí nemají přesný přehled o tom, v jaké finanční situaci se jejich rodina nachází, proto po této otázce následovala kontrolní otázka: „Kde s Tvojí rodinou bydlíte?“, přičemž možnost „malý byt“ odpovídala horší finanční situaci, odpověď „ve velkém domě“ měla značit výbornou finanční situaci rodiny a možnosti „Mohlo by být hůř, ale mohlo by být líp“ odpovídaly kategorie „ve velkém bytě“ a „v malém rodinném domku“. Výsledky této otázky přibližně korespondují s výsledky otázky předešlé, ve vyhodnocování hypotéz tak budeme pracovat pouze s otázkou, která zkoumá, jak respondenti hodnotí finanční situaci své rodiny.

Četnost užívání návykových látek rodiči a kamarády vrstevníků

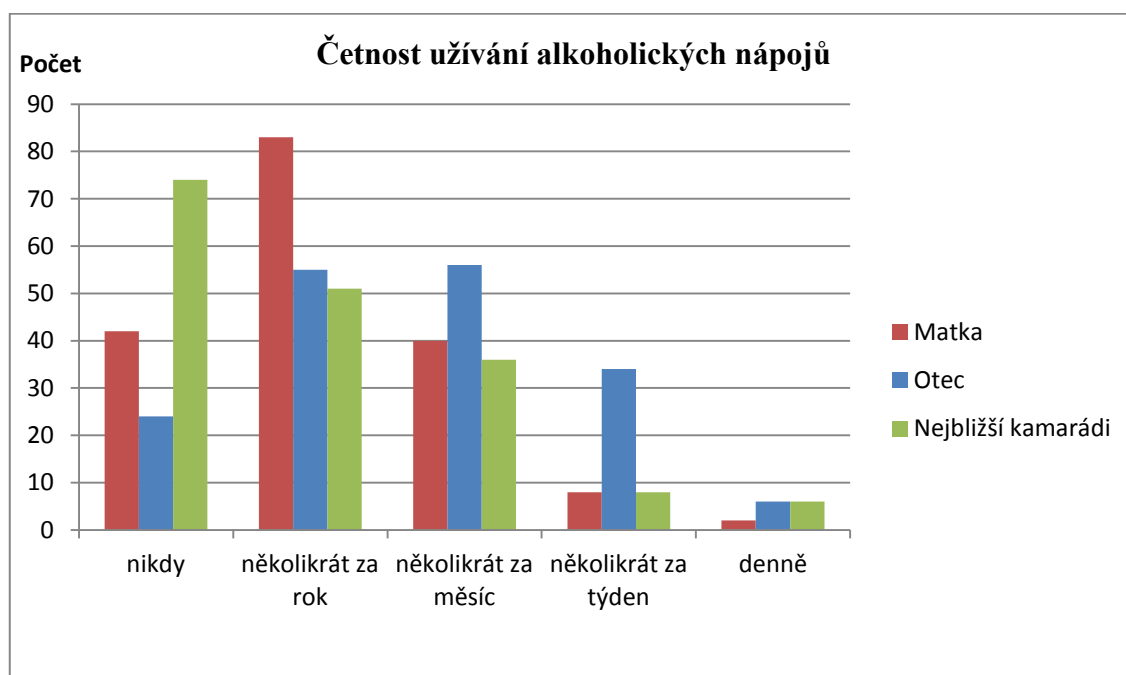
Třetí část dotazníku obsahovala otázky zkoumající četnost užívání návykových látek (konkrétně alkoholu, cigaret a marihuany) u rodičů a přátel respondentů. První

---

⁴ Mezi možnostmi „jiné“ se objevily následující odpovědi: povídání s rodiči, chození na procházky, návštěvy příbuzných, vymýšlení doplňků do bytu, návštěva kina, hraní společenských her a nákupy.

dílčí otázka z této části dotazníku se žáků ptala: „Jak často pijí lidé v Tvém okolí alkohol? (Více než dvě skleničky piva / vína, více než dva panáky tvrdého alkoholu.)“. Množství alkoholu jsem upřesnila z toho důvodu, abych předešla odpovědím, že si rodiče denně dají skleničku malého piva k obědu, což nepovažuji za nijak škodlivé. Jako první jsem se ptala na četnost pití alkoholických nápojů u matky. Nejčastější odpověď zde byla, že matka konzumuje alkohol několikrát za rok, tuto odpověď uvedlo 82 (47 %) dotazovaných. Naopak nejméně častou odpovědí se stala možnost „denně“. Tuto odpověď označili 2 dotazovaní (1 %). Následovala stejná otázka, tentokrát zaměřená na četnost pití alkoholických nápojů u otce. Zde byla nejčastěji označována možnost „několikrát za měsíc“. Tuto odpověď uvedlo 56 (32 %) žáků. Nejméně častá odpověď byla v tomto případě stejná jako u matky, a to odpověď „denně“. V tomto případě již byla frekvence „denních pijáků“ o něco vyšší, možnost „denně“ v souvislosti s četností pití otce označilo 6 (3 %) respondentů. Poslední otázka týkající se četnosti konzumace alkoholických nápojů v respondentově okolí se zabývala jeho nejbližšími kamarády. 74 (42 %) dotazovaných uvedlo, že jejich kamarádi nepijí nikdy, což byla nejčastěji označovaná možnost. Tento fakt je zajisté dán i nízkým věkem našich respondentů. O to možná horší je fakt, že zhruba každý osmý z kamarádů dotázaných pije několikrát za měsíc. Četnost konzumace alkoholických nápojů v okolí respondentů znázorňuje graf č. 3.

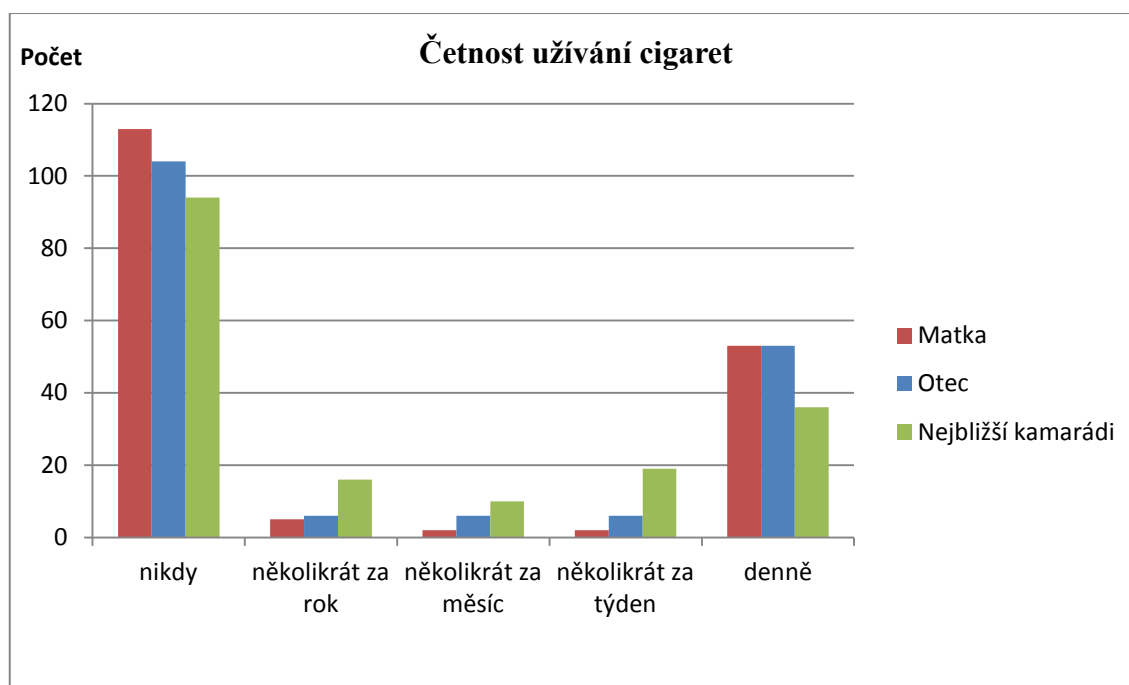
Graf č. 3

Druhá dílčí otázka zkoumala, jak často lidé v respondentově okolí kouří cigarety. Nejdříve mě zajímalo, jak často kouří matky respondentů. Více než polovina respondentů (65 %) uvedla, že jejich matky nekouří nikdy. Téměř třetina respondentů naopak odpověděla, že jejich matky kouří denně. Poté jsem se zaměřila na četnost kouření cigaret u otce. Nejčastější odpověď i zde byla, že jejich otec je nekuřák. Tuto možnost označilo 104 (59 %) respondentů. A stejně jako v případě matky, i u otázky četnosti kouření otce uvedla třetina respondentů, že jejich otec kouří denně. Pokud bych i ty rodiče, kteří kouří alespoň několikrát za rok, považovala za kuřáky, mohla bych poté říci, že necelá polovina žáků z tohoto výzkumného vzorku (49 %) vyrůstá v čistě nekuřáckých rodinách. 26 % žáků pak má jednoho z rodičů kuřáka a 25 % žáků vyrůstá v rodinách, v nichž jsou oba dva rodiče kuřáci. V otázce týkající se četnosti užívání cigaret kamarády respondentů jsem se setkala s lehce odlišnými údaji, než tomu bylo v případě rodičů. I zde sice byla nejčastější odpověď „nikdy“, nicméně tuto odpověď označilo o něco méně respondentů než v předešlých dvou dílčích otázkách, a to konkrétně 94 (54 %). Denně kouří zhruba pětina nejbližších přátel respondentů. Četnost kouření cigaret v okolí respondentů představuje graf č. 4.

Graf č. 4

Třetí z této série otázek zkoumala, jak často lidé z nejbližšího okolí respondentů užívají marihuanu. U otázek týkajících se otce a matky se vyskytovala v obou případech

jednotná odpověď „nikdy“. Zajímavější, ale o to méně pozitivní, byly odpovědi na otázku: „Jak často Tví nejbližší kamarádi užívají marihuanu?“. 118 (67 %) dotazovaných uvedlo, že nikdy, avšak možnost „několikrát za rok“ označilo již 28 (16 %) dotazovaných. 18 (11 %) nejbližších kamarádů respondentů užívá marihuanu několikrát za měsíc a odpověď „několikrát za týden“ vybral každý 25. respondent. Možnost „denně“ pak označili 4 (2 %) respondenti. Výsledky této otázky poukazují na skutečnost, že marihuana je relativně mladá droga a její oblíbenost roste až v posledních několika letech. Zatímco za dob mládí rodičů respondentů byla tato droga spíše neznámou, v dnešní době se těší podobné popularitě jako například alkohol.⁵ Avšak je nutné vzít v potaz skutečnost, že i pokud by některý z rodičů respondentů marihuanu někdy užil, popřípadě užíval pravidelně, zřejmě by o tom neinformoval své děti, tedy naše respondenty.

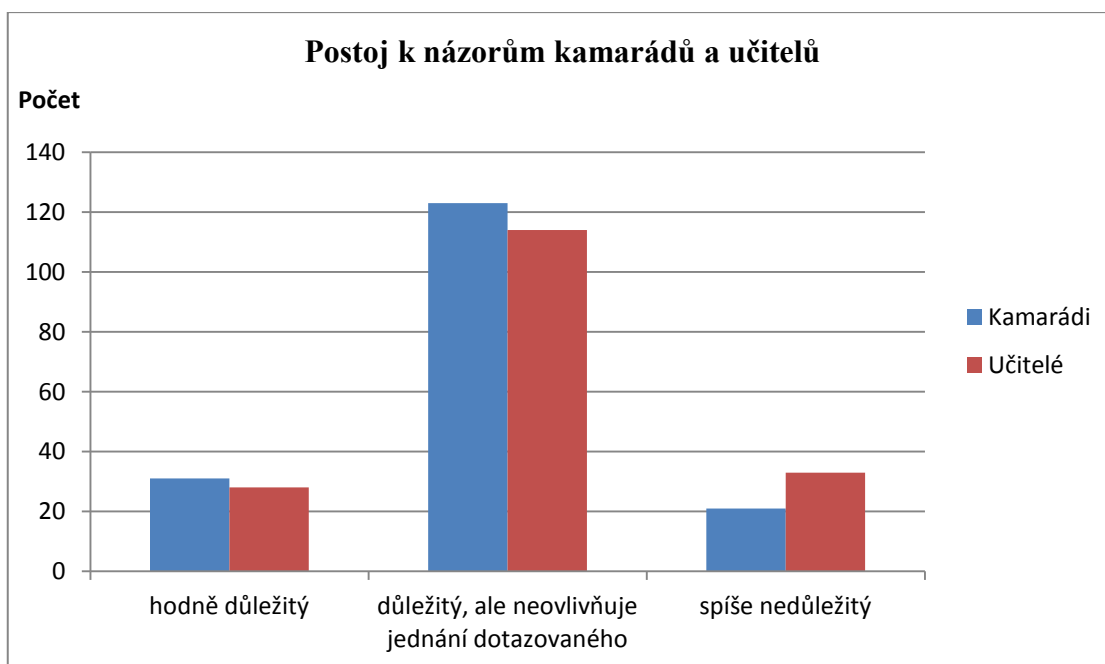
Postoj respondentů k názorům vrstevníků a učitelů

Čtvrtá část dotazníku byla zaměřena na postoj respondentů k názorům svých kamarádů a učitelů. Důležitost, kterou kladou respondenti na názor svých kamarádů, mě zajímala proto, abych mohla posoudit, nakolik je respondent ovlivnitelný svými vrstevníky a nakolik tedy může jeho první zkušenost s návykovou látkou a její následné užívání souviset s touhou „zapadnout do party“. Váha, kterou má pro respondenty názor učitele, mě pro změnu zajímala z hlediska potvrzení či vyvrácení hypotézy, že žáci, kteří jsou učiteli označováni za problémové, spíše tíhnou k návykovým látkám než ti, kteří označováni za bezproblémové. Pokud totiž žák názoru učitele přikládá velkou váhu, může mít jeho hodnocení ze strany učitele povahu sebenaplňujícího se prorocství (viz podkapitola Etiketizační teorie). Postoj žáků k názorům kamarádů a učitelů znázorňuje graf č. 5.

---

⁵ Pokud srovnáme četnost užívání alkoholu a marihuany u nejbližších kamarádů respondentů, dojdeme ke zjištění, že denně konzumují alkohol 3 % z přátel respondentů a marihuanu 2 % z těchto přátel. Rozdíl jednoho procenta pak v celkovém počtu 175 respondentů není příliš markantní.

Graf č. 5

Vybrané formy deviantního chování

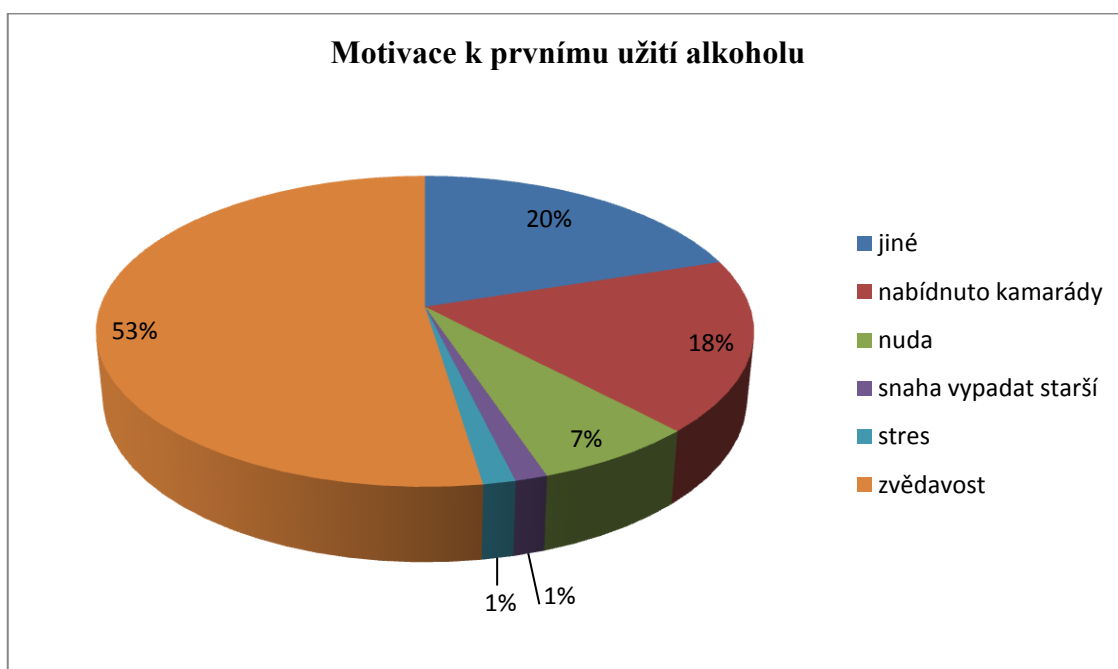
Poslední část dotazníku je zaměřená na samotné formy deviantního chování respondentů. První z této série otázek se respondentů ptala: „Napil/a ses už někdy alkoholu? Pokud ano, napiš v kolika letech ses s alkoholem setkal/a osobně poprvé“. Pouhých 15 % uvedlo, že se alkoholu ještě nenapilo. V případě těch, co se napili, byl nejnižší uvedený věk 5 let a nejvyšší 16 let. V předškolním věku se s alkoholem setkala 3 % dotázaných. Na prvním stupni (tj. od 7 do 12 let) získala s alkoholem zkušenost více jak polovina dotázaných (53 %). Nejčastěji pak vyzkoušeli respondenti alkohol ve 13 letech (18 %). 9 % pak prvně okusilo alkohol ve svých 14 letech. V 15 letech okusilo alkohol už pouhé procento z dotazovaných, stejně tomu bylo i v případě respondentů ve věku 16 let. Nižší procento první zkušenosti žáků s alkoholem na druhém stupni základní školy může být dáno i tím, že věková hranice respondentů se pohybovala mezi 12 a 16 roky. Je tedy možné, že mladší respondenti, kteří v našem výzkumu uvedli, že alkohol ještě neokusili, jej okusí též ještě během povinné školní docházky. Tímto by se samozřejmě procenta prvního užití alkoholu v pozdějším věku ještě zvýšila.

Následující dvě otázky byly otázky filtrační a odpovídali na ně tedy pouze jen ti respondenti, kteří v předchozí otázce označili odpověď, že již někdy alkohol užívali (tedy 148 respondentů). Pomocí další otázky jsem se pokusila najít odpověď na to, kde žák při své první zkušenosti s alkoholem tuto látku sehnal. 45 % respondentů označilo

odpověď „od rodičů“. 26 % dotazovaných uvedlo, že prvně získalo alkohol od některého z kamarádů. 13 % z dotazovaných zakoupilo alkohol v obchodě či v jiném zařízení. 16 % respondentů označilo možnost „jiné“.

Následovala otázka: „Z jakého důvodu jsi prvně okusil/a alkohol?“. Mezi těmi, co již alkohol požili, byla hlavní motivací k užití zvědavost, tu uvedla více jak polovina respondentů (53 %). Naopak nejméně častou odpovědí byl „stres“ a „snaha vypadat starší“. Obě z těchto možností získaly po jednom procentu. Další motivace k prvnímu užití alkoholu a jejich názorné rozdělení představuje graf č. 6.

Graf č. 6

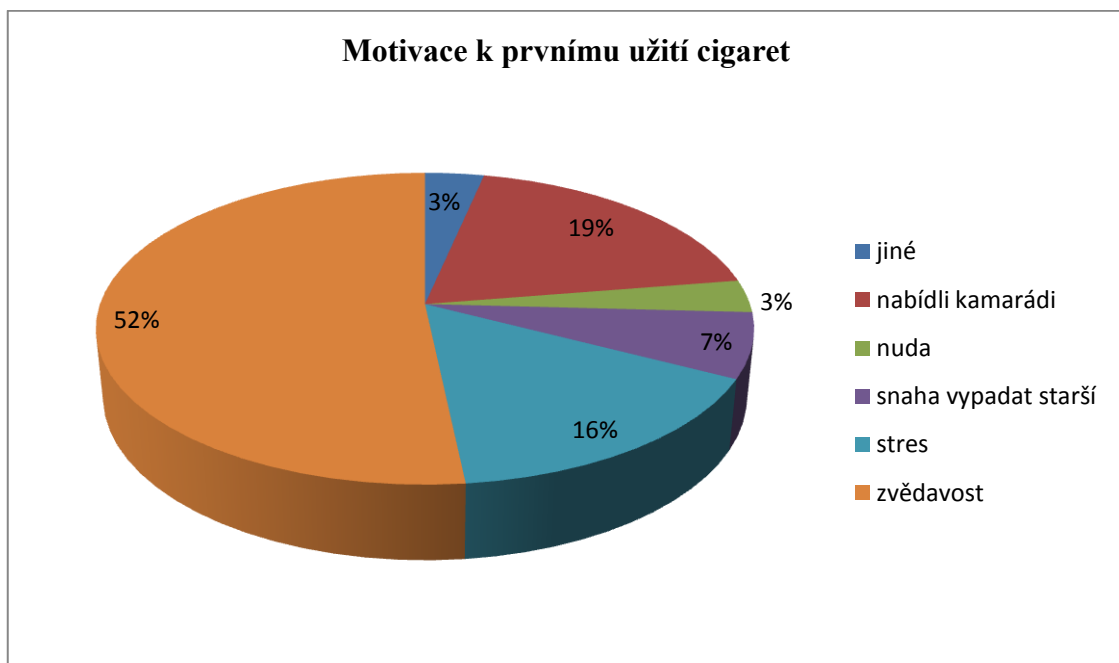

Další dílčí otázky byly zaměřeny na zkušenost respondentů s cigaretami. První otázka zněla: „Ochutnal jsi už někdy cigaretu?“. Polovina respondentů odpověděla, že cigaretu ještě nikdy nevyzkoušela. Toto poměrně vysoké procento těch, co ještě cigaretu nikdy nevyzkoušeli, může být (stejně jako tomu bylo u alkoholu) zapříčiněno nízkým věkem některých respondentů. Těch, kteří odpověděli, že již někdy cigaretu okusili, jsem se ptala, v kolika letech to bylo poprvé. Jejich odpovědi se pohybovaly v rozmezí mezi 5 a 15 roky. V pěti letech vyzkoušelo cigaretu 1 % ze všech respondentů, v 6 letech ani jeden respondent. Mezi 7 a 11 roky vyzkoušelo cigaretu 18 % respondentů. První zkušenost s cigaretou mělo nejvíce žáků ve 12 letech, to ji vyzkoušelo 15 % respondentů. Ve 13 letech ji okusilo 8 % z dotazovaných. Ve 14 letech již to bylo 6 %, v 15 letech dokonce už jen 3 %.

Další otázka týkající se tabakismu byla otázkou filtrační a odpovídali na ni jen ti respondenti, kteří již cigaretu někdy okusili (tj. 89 respondentů). Otázka zněla: „Pokud jsi již někdy okusil/a cigarety, kde jsi danou látku získal/a?“. 56 % respondentů uvedlo, že svou první cigaretu získalo od kamaráda. 21 % respondentů pak si své první cigarety zakoupilo v obchodě či jiném zařízení. Pouze 4 % respondentů získala svou první cigaretu od rodičů. 19 % respondentů označilo možnost „jiné“.

Druhá otázka, která byla také otázkou filtrační, se zabývá motivací k prvnímu užití cigarety. Mezi těmi, co již cigarety vyzkoušeli, byla jako nejčastější důvod k prvnímu užití uváděna zvědavost (52 %), druhým nejčastějším důvodem bylo i zde nabídnutí kamarády (19 %). Oproti motivaci u alkoholu, zde měl poměrně hojné zastoupení jako jeden z důvodů i stres, který uvedlo 16 % respondentů. Další motivace k prvnímu užití cigarety a jejich názorné rozdělení ilustruje graf č. 7

Graf č. 7

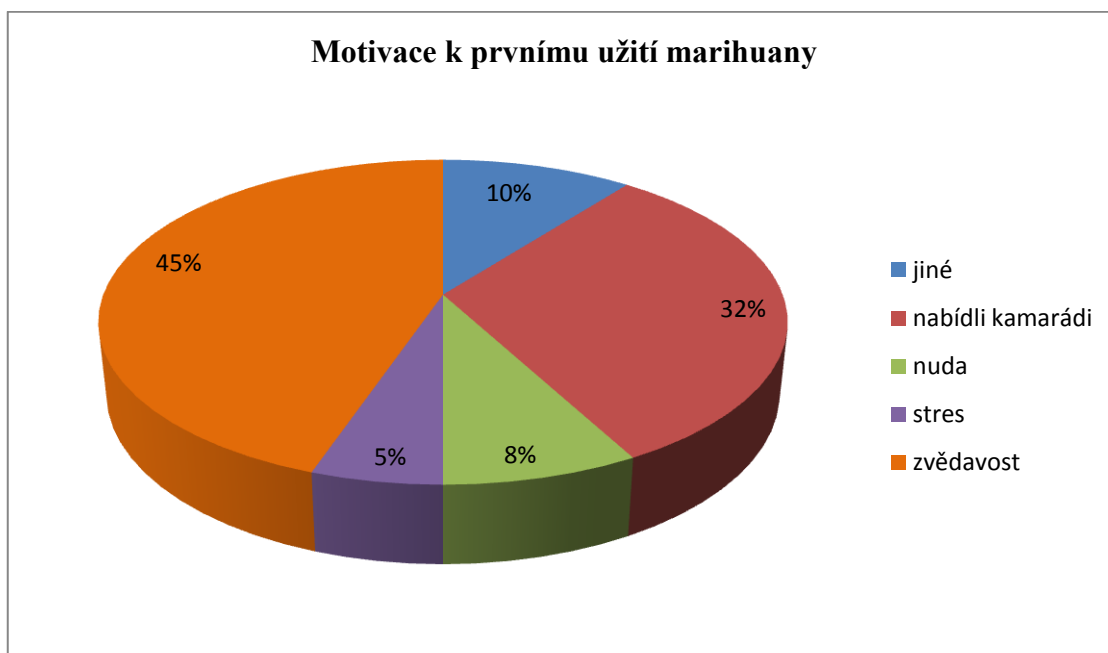
Třetí ze série otázek týkajících se forem deviantního chování se zabývala problematikou užívání marihuany. Stejně jako u předchozích otázek týkajících se alkoholu a cigaret, i zde jsem se respondentů ptala, zdali již někdy vyzkoušeli marihuanu a pokud ano, kolik jim bylo let. Více jak 3/4 (79 %) respondentů marihuanu nikdy neužilo. Věková hranice prvního užití marihuany se pohybovala v rozmezí mezi 10 a 16 roky. V rozmezí mezi 10 a 13 roky marihuanu užilo 9 % dotazovaných. Nejčastěji žáci užili prvně marihuanu ve 14 letech, první zkušenost s ní v tomto věku

mělo 10 % respondentů. Mezi 15. a 16. rokem pak marihuanu vyzkoušela 2 % dotazovaných.

Následující dvě otázky byly opět filtrační a odpovídali na ně jen ti respondenti, kteří již mají s marihuanou přímou zkušenost, tedy 37 respondentů. Na otázku: „Pokud jsi již někdy marihuanu okusil/a, kde jsi danou látku získal?“ odpovědělo 86 %, že marihuanu získalo od kamaráda. 14 % označilo možnost „jiné“.

Další otázka zaměřená na užívání marihuany mladistvými zkoumala, jaká je nejčastější motivace k užití této látky. Nejčastějším důvodem k užití marihuany je (stejně jako tomu bylo i u alkoholu a cigaret) zvědavost (45 %), naopak jako nejméně častý důvod zde byl uváděn stres, který označilo jen 5 % dotazovaných. Další motivace k prvnímu užití marihuany a jejich přesné rozdělení znázorňuje graf č. 8.

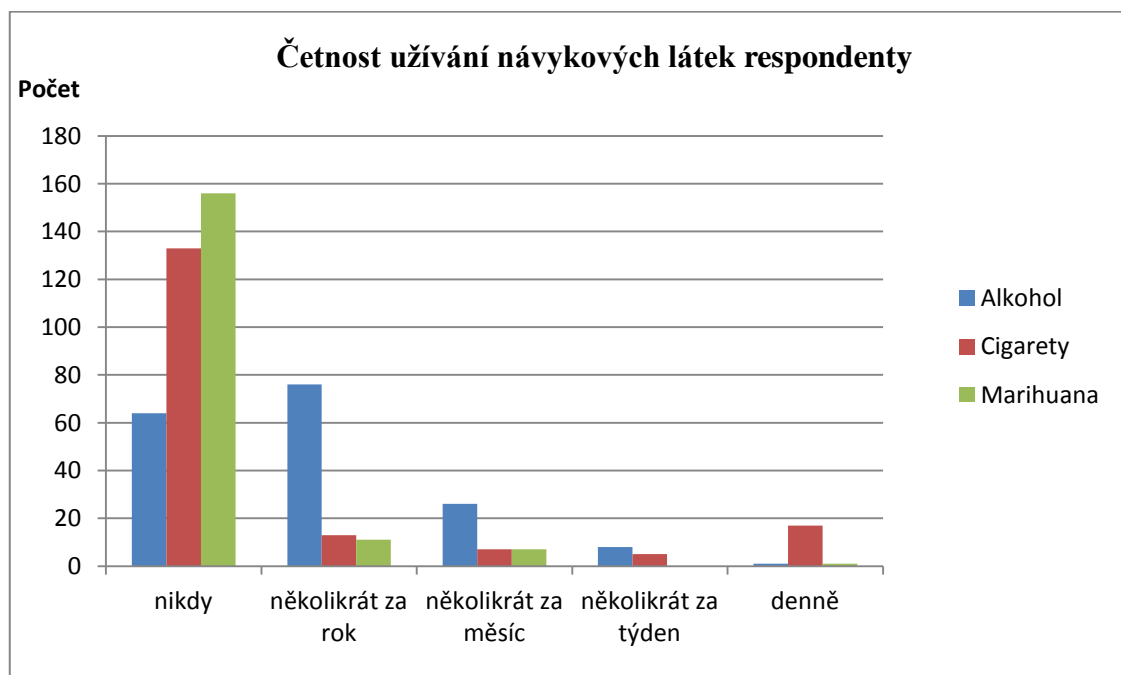
Graf č. 8

Následující otázka zkoumala četnost užívání alkoholu, cigaret a marihuany u dětí a mladistvých. Prvně se zaměřím na alkohol. Drtivá většina všech dotázaných nekonzumuje alkohol pravidelně. 80 % respondentů neužívá alkohol nikdy nebo maximálně několikrát za rok. Několikrát za měsíc konzumuje alkohol každý šestý respondent (14 %). Několikrát za týden se pak alkoholu napije 5 % žáků a denně alkohol konzumuje jeden respondent. Co se týká četnosti užívání cigaret, 3/4 respondentů uvedly, že neužívají cigarety nikdy, to znamená, že jsou absolutní nekuřáci. Díky otázce zjišťující první zkušenost respondentů s cigaretou jsem se však dozvěděla,

že cigaretu vyzkoušela celá polovina respondentů. To znamená, že čtvrtina respondentů cigaretu sice vyzkoušela, ale kuřáky se nestala. 11 % respondentů kouří pouze příležitostně, jsou to ti, kteří označili možnost „několikrát za rok“ a „několikrát za měsíc“. Celkem pravidelně, konkrétně několikrát za týden kouří 3 % respondentů. Každý desátý respondent je pak opravdu pravidelný kuřák, tj. kouří denně. Četnost užívání marihuany je u respondentů podstatně nižší než četnost konzumace alkoholu či kouření cigaret. Převážná část respondentů (89 %) marihuanu neužívá nikdy. 10 % marihuanu užívá jen příležitostně, tj. několikrát za rok, maximálně několikrát za měsíc. Denně užívá marihuanu 1 respondent. Frekvence pravidelných uživatelů marihuany sice není enormně vysoká, ale pokud bereme v úvahu, že respondenti tohoto výzkumu jsou nezletilí a marihuana je v České Republice nelegální, je výsledek tohoto výzkumu zářející. Četnost užívání návykových látek podrobněji zobrazuje graf č. 9.

Graf č. 9

Poslední dvě otázky se zabývaly tím, nakolik může užívání návykové látky ovlivnit jedincovo chování. Na první otázku: „Pokud jsi již někdy byl/a opilý/á nebo pod vlivem marihuany, provedl/a jsi nějaký přestupek? (Poničení majetku, krádež,...)“ nadpoloviční většina (65 %) uvedla, že „Nikdy jsem nebyl/a opilý/á a ani pod vlivem marihuany.“ Třetina respondentů označila možnost „Ne, nikdy jsem nic neprovedl/a, ani když jsme byl/a opilý/á a ani pod vlivem marihuany.“ Tato odpověď mimo jiné ukazuje, že třetina respondentů již někdy pocítila stav opilosti či se cítila být pod vlivem marihuany. 5 % dotazovaných dokonce uvedlo, že v opilosti nebo pod vlivem

marihuany něco provedlo. Toto číslo poukazuje na skutečnost, že alkohol a marihuana mohou negativním způsobem ovlivnit chování člověka, o to více, jedná-li se o dítě či mladistvého.

Poslední otázka má nejen zmapovat nakolik návykové látky souvisí s problémovostí žáků, ale v analýze hypotéz má pomoci při zkoumání výskytu jevu sebenaplňujícího se proroctví. Tato otázka zkoumá, jak učitelé daného žáka vnímají. 55 % žáků se domnívá, že jej učitelé považují za spíše bezproblémového, 41 % respondentů se považuje za žáka průměrného a 4 % respondentů míní, že je učitelé pokládají za problémové.

4.6 Hodnocení hypotéz

4.6.1 Hypotéza č. 1

Hypotéza č. 1: Mezi jedinci, kteří svůj volný čas tráví pasivně, bude větší počet těch, co již někdy užíli návykovou látku, než mezi těmi, co tráví svůj volný čas aktivně.

Hypotéza č. 1 byla ověřována pomocí proměnných „poměr aktivních a pasivních zálib“ a „zkušenost s návykovou látkou“. Při vyhodnocování této hypotézy bylo využito odpovědí všech 175 respondentů. Rozdělení zálib na pasivní a aktivní znázorňuje graf č. 2 (viz výše). Pro účely vyhodnocení této hypotézy jsem dále odpovědi týkající se volnočasových aktivit respondentů rozdělila na ty, kde převládá více aktivních zálib než pasivních, popřípadě na ty, kde se vyskytují záliby pouze aktivní povahy. Dále na ty, kde se počet aktivních zálib shoduje s počtem zálib pasivních. V neposlední řadě jsem sjednotila odpovědi respondentů, u nichž převládaly záliby pasivní povahy a ty odpovědi, ve kterých se aktivní záliby vůbec nevyskytovaly.

Nejprve jsem se zaměřila na vztah aktivních a pasivních zálib s přímou zkušeností respondentů s alkoholickými nápoji. Mezi těmi respondenty, kteří tráví svůj volný čas aktivně, bylo 85 % těch, co se již někdy setkali s alkoholem. Mezi respondenty, kteří tráví svůj čas pasivně, bylo 79 % těch, kteří již někdy okusili alkohol. Na základě tohoto zjištění můžeme říci, že mezi jedinci, kteří svůj volný čas tráví pasivně, není větší počet těch, kteří již někdy užíli alkohol.

Tabulka č. 1 - Vztah mezi povahou zálib a užitím alkoholu

Záliby	Užil/a jsi někdy alkohol?	
	ano	ne
Pouze či více aktivní	86 % (64)	14 % (10)
Stejně aktivních jako pasivních	87 % (47)	13 % (7)
Pouze či více pasivní	79 % (37)	21 % (10)
Total	85 % (148)	15% (27)

Poté jsem se zaměřila na vztah aktivních a pasivních zálib s přímou zkušeností respondentů s cigaretami. Mezi těmi, kteří tráví svůj volný čas aktivně, je 43 % těch, kteří již někdy okusili cigarety. Mezi těmi, kteří mají více pasivních zálib než aktivních, je ale 62 % těch, kteří již někdy okusili cigarety.

Tabulka č. 2 - Vztah mezi povahou zálib a užitím cigaret

Záliby	Užil/a jsi někdy cigarety?	
	ano	ne
Pouze či více aktivní	43 % (32)	15 % (42)
Stejně aktivních jako pasivních	64 % (28)	36 % (26)
Pouze či více pasivní	62 % (29)	13 % (18)
Total	51 % (89)	49 % (86)

Mezi těmi, kteří se věnují aktivním zálibám, bylo 15 % těch, kteří již někdy užili marihuanu. Mezi těmi, kteří svůj čas tráví pasivně, však bylo již 23 % těch, kteří mají s marihuanou přímou zkušenost. Stejně jako v případě alkoholu a cigaret, i zde však bylo největší procento těch, kteří již někdy užili návykovou látku mezi těmi, kteří mají stejně pasivních volnočasových zálib jako aktivních.

Tabulka č. 3 - Vztah mezi povahou zálib a užitím marihuany

Záliby	Užil/a jsi někdy marihuanu?	
	ano	ne
Pouze či více aktivní	15 % (11)	85 % (63)
Stejně aktivních jako pasivních	28 % (15)	72 % (39)
Pouze či více pasivní	23 % (11)	77 % (36)
Total	21 % (37)	79 % (138)

Na základě těchto výsledků lze tedy říci, že pravděpodobnost, že hypotéza č. 1 platí, je vysoká v případě užívání cigaret a marihuany, v případě užívání alkoholu však je však nepravděpodobné, že by tato hypotéza byla potvrzena.

4.6.2 Hypotéza č. 2

Hypotéza č. 2: Čím pozitivněji hodnotí jedinci své rodinné zázemí, tím méně užívají cigarety.

Tato hypotéza byla ověřována na základě proměnných „hodnocení vztahu s rodiči“ a „četnost užívání cigaret respondenty“ v první části a na základě proměnných „pocit důvěry a porozumění ve vztahu respondent - rodič“ a „četnost užívání cigaret respondenty“ v druhé části. I při vyhodnocování této hypotézy bylo využito odpovědí všech 175 respondentů. Podle Karla Nešpora je právě nedostatečná citová vazba dětí s rodiči jednou z nejčastějších příčin abúzu návykových látek.⁶

Tabulka č. 4 - Vztah mezi četností užívání cigaret a vztahem s rodiči

Jak často kouříš cigarety?	Jaký máš vztah s rodiči?		
	výborný	jde to	příliš si spolu nerozumíme
nikdy	46 % (61)	52 % (69)	2 % (3)
několikrát za rok	46 % (6)	54 % (7)	0 % (0)
několikrát za měsíc	14 % (1)	72 % (5)	14 % (1)
několikrát za týden	20 % (1)	60 % (3)	20 % (1)
denně	24 % (4)	65 % (11)	11 % (2)
Total	42 % (73)	54 % (95)	4 % (7)

Z údajů vepsaných v tabulce č. 4 týkající se vztahu žáků s rodiči a četností užívání cigaret žáky vyplývá, že žáci, kteří svůj vztah s rodiči hodnotí jako výborný, nejčastěji neuvžívají cigarety nikdy, popřípadě několikrát za rok. Oproti tomu žáci, kteří se o svém vztahu s rodiči vyjádřili slovy „jde to“, nejčastěji užívají cigarety několikrát za měsíc. Respondenti, kteří uvedli, že si s rodiči příliš nerozumí, užívají cigarety většinou několikrát za týden. V této souvislosti by se dalo říci, že se hypotéza č. 2 jeví jako platná. Avšak při pohledu na odpovědi kuřáků, kteří cigarety užívají denně, vidíme, že tuto hypotézu nelze potvrdit. Mezi respondenty, kteří uvedli, že kouří denně, je největší zastoupení těch, kteří svůj vztah s rodiči označili odpovědí „jde to“. Naopak nejmenší zastoupení pravidelných denních kuřáků se vyskytuje u těch respondentů, kteří

⁶ Viz podkapitola 3.3 Sociální činitelé zvyšující riziko užívání návykových látek

vypověděli, že si s rodiči příliš nerozumí. Tento fakt však může být dán i skutečností, že odpověď na otázku týkající se vztahu žáků s rodiči, odpovědělo „moc si spolu nerozumíme“ minimum respondentů. Naopak nejčastější zastoupení měla odpověď „jde to“, což částečně vysvětluje, proč je počet denních kuřáků největší právě v této kategorii. K bližšímu prozkoumání pravdivosti či nepravdivosti hypotézy č. 2 poslouží tabulka č. 5.

Tabulka č. 5 - Vztah mezi četností užívání cigaret a pocitem sounáležitosti s rodiči

Jak často kouříš cigarety?	Máš pocit, že tě rodiče vyslechnou?		
	Většinou ano	Jak kdy	Spíše ne
nikdy	80 % (106)	16 % (21)	4 % (6)
několikrát za rok	77 % (10)	8 % (1)	15 % (2)
několikrát za měsíc	57 % (4)	0 % (0)	43 % (3)
několikrát za týden	40 % (2)	40 % (2)	20 % (1)
denně	53 % (9)	35 % (6)	12 % (2)
Total	75 % (131)	17 % (30)	8 % (14)

Tabulka č. 5 zobrazuje pocit důvěry respondentů v ochotu rodičů poskytnout jim pomoc v souvislosti s četností užívání cigaret respondenty. Respondenti, kteří nikdy neužívají cigarety, nejčastěji odpovídali, že je rodiče většinou vyslechnou, když mají problém. Naopak respondenti, kteří sdělili, že se svým rodičům svěřit nemohou, nejméně často odpovídali, že nikdy nekouří. V jejich tvrzení se pro změnu nejčastěji vyskytovala odpověď, že kouří několikrát za měsíc. Tato skutečnost může vypovídat o tom, že pokud respondenti mají ve svých rodičích oporu a mohou se jim svěřit se svými problémy, budou spíše nekuřáky, než respondenti, kteří se svým rodičům svěřit nemohou. Avšak i zde není vyhodnocení hypotézy zcela jednoznačné. V kategorii odpovědi „jak kdy“ na otázku: „Máš pocit, že tě rodiče vyslechnou a poradí Ti, když máš nějaký problém?“, je nejvíce respondentů, kteří uvedli, že kouří několikrát za týden. Hned poté následovala odpověď, že žák kouří denně. Žáci, kteří si nejsou jisti přístupem svých rodičů a tím pádem jsou udržováni v neustálé nejistotě, tak zřejmě častěji podléhají závislosti na cigaretách než jedinci, kteří vědí, co od svých rodičů mohou očekávat. I zde je však největší výskyt kuřáků, kteří užívají cigaretu denně, mezi těmi, kteří se svým rodičům mohou svěřit. Stejně jako v předchozí otázce, i zde může být tento fakt dán tím, že většina respondentů odpověděla, že se svým rodičům může svěřit. Lze tedy říci, že mezi respondenty, kteří mají pozitivní vztah s rodiči (hodnotí svůj vztah s rodiči jako výborný a rodiče je většinou vyslechnou), je největší počet těch,

co nikdy nekouří. Mezi těmi respondenty, kteří svůj vztah s rodiči kladně nehodnotí (příliš si s rodiči nerozumí, rodiče je spíše nevyslechnou), je největší počet těch, kteří kouří buď několikrát za týden, popřípadě několikrát za měsíc. Pokud tedy nebudu hodnotit počty pravidelných kuřáků užívajících cigarety každý den, mohu konstatovat, že hypotéza č. 2 se jeví jako pravděpodobná.

4.6.3 Hypotéza č. 3

Hypotéza č. 3: Jedinci, kteří finanční a majetkovou situaci své rodiny hodnotí jako spíše podprůměrnou, mají první zkušenost s alkoholem v nižším věku než ti, kteří finanční a majetkovou situaci své rodiny hodnotí jako průměrnou či nadprůměrnou.

Hypotéza č. 3 byla ověřována na základě proměnných „finanční situace rodiny“ a „doba prvního užití alkoholu respondenty“. Při vyhodnocování této hypotézy bylo využito jen odpovědí těch respondentů, kteří odpověděli, že již někdy alkohol okusili, tj. 148 respondentů.

Tabulka č. 6 - Vztah mezi dobou prvního užití alkoholu a finanční situací rodiny

V kolika letech jsi poprvé okusil/a alkohol?	Jak je na tom Tvoje rodina s penězi?		
	Špatně	Mohlo by být líp i hůř	Výborně
5 - 7 let	9 % (1)	73 % (8)	18 % (2)
8 - 10 let	0 % (0)	85 % (34)	15 % (6)
11 - 13 let	4 % (3)	69 % (54)	27 % (21)
14 - 16 let	0 % (0)	68 % (13)	32 % (6)
Total	3 % (4)	73 % (109)	24 % (35)

Tabulka č. 6 zobrazuje vztah mezi odpověďmi na otázku: „Jak je na tom Tvoje rodina s penězi?“ a mezi věkem, ve kterém měl respondent první přímou zkušenost s alkoholem. Roky prvního užití alkoholu byly rozděleny do čtyř věkových kategorií. Dotazovaní, kteří uvedli, že je jejich rodina na tom finančně špatně, mají největší procentuální zastoupení ve věkové kategorii 5-7 let. Respondenti, jejichž rodina se nachází ve výborné finanční situaci, mají největší procentuální zastoupení ve věkové kategorii 14-16 let. Na základě těchto údajů je možné soudit, že žáci pocházející z rodiny s dobrým finančním zabezpečením začínají s alkoholem v pozdějším věku než ti, jejichž rodiny musí spíše šetřit. Avšak při pohledu na absolutní čísla je patrné, že tato hypotéza neplatí docela. V nejnižší věkové kategorii pouze 1 respondent uvedl, že

je na tom jeho rodina finančně špatně, 2 respondenti uvedli, že je na tom jejich rodina po finanční stránce výborně a dokonce 8 respondentů zvolilo odpověď „mohlo by být líp i hůř“. Z těchto absolutních čísel by tedy mohlo vyplývat, že mezi 5 a 7 lety mají častěji první zkušenost s alkoholem žáci z lepších poměrů. Avšak na základě takto malého počtu respondentů, kteří uvedli tuto věkovou kategorii, se nedají vyvozovat závěry. Při porovnání kategorií „mohlo by být hůř i líp“ a „výborně“, zjistíme, že u první z těchto dvou kategorií se počet těch, co užili alkohol v pozdějším věku, postupně snižuje, zatímco v druhé z těchto dvou výše jmenovaných kategorií se tento počet postupně zvyšuje. To znamená, že více respondentů, kteří mají pocit, že by mohlo být lépe i hůře, užilo prvně alkohol mezi 8. a 10. rokem než v období pozdějším, zatímco respondenti, kteří svou finanční situaci označili jako výbornou, nejčastěji získali svou první zkušenost s alkoholem právě v tomto pozdějším období, ba dokonce mezi 8. a 10. rokem prvně užilo alkohol nejméně osob z této kategorie. Na základě tohoto poznatku lze usoudit, že respondenti, jejichž rodina je na tom s penězi výborně, začínají častěji s alkoholem v pozdějším věku než dotazovaní, jejichž rodina na tom není po finanční stránce ani výborně ani špatně. V tomto momentě se hypotéza č. 3 jeví jako pravděpodobná.

Avšak je důležité si uvědomit, že v této otázce nehraje roli pouze finanční situace rodiny jako taková, nýbrž způsob života, který tato finanční situace rodiny umožňuje. Finančně lépe zajištěné rodiny mohou svým dětem dopřát kvalitní zájmové kroužky. Tato hypotéza tedy částečně souvisí s hypotézou č. 1, která se zabývala otázkou, na kolik způsob trávení volného času souvisí s užíváním návykových látek. Děti, které mohou svůj volný čas trávit kvalitním způsobem, pak zřejmě nemají potřebu vyhledávat takové činnosti, které by jim přinesly rozptýlení z každodenní všednosti, jako je tomu u dětí, které svůj volný čas tráví nicneděláním. Bohužel, mnohdy mezi činnosti, které zahánějí každodenní nudu dětí, které netráví svůj volný čas aktivně (a často jim to neumožňuje právě špatná finanční situace rodiny), patří abúzus návykových látek a další formy sociálních deviací.⁷

4.6.4 Hypotéza č. 4

Hypotéza č. 4: Mezi jedinci, jejichž rodiče nebo alespoň jeden z rodičů kouří, je více pravidelných kuřáků než mezi jedinci, jejichž rodiče nekouří.

---

⁷ Viz podkapitola 3.3 Sociální činitelé zvyšující riziko užívání návykových látek.

Hypotéza č. 4 byla ověřována na základě proměnných „užívání cigaret rodiči“ a „četnost užívání cigaret respondenty“. Při vyhodnocování této hypotézy bylo využito odpovědí všech 175 respondentů.

K ověření hypotézy č. 4 poslouží údaje z tabulky č. 8. Pokud jsou oba respondentovi rodiče kuřáci, nejčastěji pak i samotný respondent je pravidelným kuřákem (tj. nejčastější odpověď v kategorii „kouří oba rodiče“, je „kouřím několikrát za týden“). Oproti tomu nejmenší zastoupení v kategorii, kdy kouří oba rodiče, mají ti dotazovaní, kteří uvedli, že nekouří nikdy. Naopak ti respondenti, jejichž rodiče jsou nekuřáci, mají největší zastoupení v kategorii „nikdy nekouřím“. Mezi těmi, kteří kouří denně, je nejméně právě dětí z nekuřáckých rodin. I po sečtení údajů z kategorií „ano, oba dva“ a „pouze jeden z rodičů“ je počet respondentů nekuřáků nejnižší právě v té kategorii, kde nekouří ani jeden z rodičů. Pravidelných kuřáků by tedy i po sečtení obou dvou kategorií bylo nejvíce právě v případě, kdy kouří oba nebo alespoň jeden z rodičů. Pravděpodobnost potvrzení hypotézy č. 4 je tedy vysoká. Platí tedy, že rodiče jsou vzorem pro své děti a děti tak mají tendenci přebírat chování a zvyklosti svých rodičů a to jak pozitivní, tak v případě kouření i zvyky negativní.

Tabulka č. 7 - Vztah mezi četností užívání cigaret respondenty a kouřením rodičů respondentů

Jak často kouříš cigarety?	Kouří Tvoji rodiče cigarety?		
	Ano, oba dva	Ne, ani jeden	Pouze jeden z rodičů
Nikdy	20 % (26)	55 % (73)	25 % (34)
Několikrát za rok	31 % (4)	39 % (5)	30 % (4)
Několikrát za měsíc	29 % (2)	42 % (3)	29 % (2)
Několikrát za týden	60 % (3)	40 % (2)	0 % (0)
Denně	53 % (9)	18 % (3)	29 % (5)
Total	25 % (44)	49 % (86)	26 % (45)

4.6.5 Hypotéza č. 5

Hypotéza č. 5: Čím více jedincovi nejbližší kamarádi konzumují alkohol, tím častěji i sám dotyčný jedinec konzumuje alkohol.

Pravdivost hypotézy č. 5 jsem ověřovala na základě proměnných „četnost užívání alkoholu kamarády respondentů“ a „četnost užívání alkoholu respondenty“. Při vyhodnocování této hypotézy bylo využito odpovědí všech 175 respondentů.

V této hypotéze zkoumám vztah mezi četností konzumace alkoholu kamarády respondentů a četností konzumace alkoholu samotnými respondenty. Děti a mladiství jsou snadno ovlivnitelní a chtějí patřit do nějaké „party“. Proto často podlehnou vlivu svých vrstevníků a mnohdy jsou právě jejich kamarádi tím hlavním důvodem, proč okusili prvně návykovou látku (viz grafy 6-8). 18 % respondentů dokonce uvedlo, že názor jejich vrstevníků ovlivňuje jejich jednání a rozhodování (viz výše). V případě, kdy respondent uvedl, že alkohol nepije nikdy, bývá nejčastější odpověď na otázku „Jak často pijí Tvoji kamarádi?“ také nikdy. Pokud respondent uvedl, že pije několikrát za rok, budou nejčastěji i jeho přátelé konzumovat alkohol několikrát za rok. Jestliže respondent užívá alkoholické nápoje několikrát za měsíc, je největší pravděpodobnost, že stejně tomu tak bude i u jeho přátel. Respondenti, jejichž kamarádi pijí několikrát za týden nebo denně pak častěji konzumují alkohol než respondenti, jejichž kamarádi tak často alkohol nepožívají. Na základě těchto údajů mohu tedy platnost hypotézy č. 5 označit za velice pravděpodobnou. Zjištění je tak v souladu s předpokladem doktora Richarda Jedličky, podle nějž dospívající přejímají názory svých vrstevníků.⁸

Tabulka č. 8 - Vztah mezi četností užívání alkoholu respondenty a četností užívání alkoholu jejich kamarády

Jak často piješ alkohol?	Jak často pijí Tvoji kamarádi alkohol?				
	nikdy	několikrát za rok	několikrát za měsíc	několikrát za týden	denně
nikdy	73 % (47)	16 % (10)	8 % (5)	3 % (2)	0 % (0)
několikrát za rok	30 % (23)	44 % (33)	25 % (19)	1 % (1)	0 % (0)
několikrát za měsíc	15 % (4)	23 % (6)	42 % (11)	8 % (2)	12 % (3)
několikrát za týden	0 % (0)	12,5 % (1)	12,5 % (1)	37,5 % (3)	37,5 % (3)
denně	0 % (0)	100 % (1)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Total	42 % (74)	26 % (51)	21 % (36)	5 % (8)	3 % (6)

4.6.6 Hypotéza č. 6

Hypotéza č. 6: Jedinci, kteří jsou učiteli označováni za problémové, častěji užívají návykové látky než jedinci, kteří jsou učiteli hodnoceni jako bezproblémoví.

⁸ Viz podkapitola 3.3 Sociální činitelé zvyšující riziko užívání návykových látek

Platnost poslední hypotézy byla ověřována pomocí proměnných „názor učitelů na žáka“ a „četnost užívání alkoholu/ cigaret/ marihuany respondenty“. Při vyhodnocování hypotézy č. 6 bylo využito odpovědí všech 175 respondentů.

Podle Etiketizační teorie vzniku deviací⁹ může názor autority (jakou je právě učitel) ovlivnit vývoj jedince. Pokud jedinec označení, které mu dal učitel, přijme za své, může se s tímto očekáváním učitele sžít a začít se podle něj i chovat. Zaměřím tedy svou pozornost na to, nakolik se učitelovo hodnocení žáků promítne v jejich četnosti užívání návykových látek.

Tabulka č. 9 reprezentuje vztah učitelova názoru s četností konzumace alkoholu. Respondenti, kteří jsou učiteli označováni za bezproblémové, většinou nekonzumují alkohol nikdy. Méně pak několikrát za rok či několikrát za měsíc. Oproti tomu žáci, kteří jsou učiteli považováni za problémové, nejčastěji konzumují alkohol několikrát za měsíc. Možnost „problémového“ žáka však označilo jen 7 respondentů, takže výsledek tohoto zjištění nemůžeme považovat za příliš relevantní. Zajímavá je komparace kategorií „bezproblémového“ a „průměrného“ žáka. Zatímco u bezproblémových respondentů se v absolutních číslech nejčastěji vyskytuje odpověď, že žák nekonzumuje alkohol nikdy, u respondentů průměrných je v absolutních číslech nejčastější odpověď, že alkohol konzumují několikrát za rok. V kategorii četnosti užívání alkoholu „několikrát za týden“ je pak největší zastoupení žáků průměrných, poté problémových a pouze jeden z respondentů, kteří se domnívají, že je učitelé považují za bezproblémového, spadá též do této kategorie. Z tohoto zjištění lze usoudit, že respondenti, kteří jsou svými učiteli považováni za průměrné, konzumují alkohol častěji než respondenti, kteří jsou označováni za bezproblémové.

Tabulka č. 9 - Vztah mezi četností užívání alkoholu a názorem učitele na žáka

Jak často piješ alkohol?	Učitelé Tě považují za žáka ...		
	bezproblémového	průměrného	problémového
nikdy	69 % (44)	31 % (20)	0 % (0)
několikrát za rok	50 % (38)	49 % (37)	1 % (1)
několikrát za měsíc	50 % (13)	35 % (9)	15 % (4)
několikrát za týden	12,5 % (1)	62,5 % (5)	25 % (2)
denně	0 % (0)	100 % (1)	0 % (0)
Total	55 % (96)	41 % (72)	4 % (7)

⁹ Viz podkapitola 1.1.2.4.1 Etiketizační teorie

Nyní se zaměřím na vztah názoru učitele na respondenta s respondentovou četností užívání cigaret a marihuany. Tento vztah znázorňují tabulky č. 11 a 12. Jak u cigaret, tak u marihuany je mezi bezproblémovými žáky nejčastější odpověď „nikdy“ na otázku týkající se četnosti užívání návykové látky. U žáků průměrných pak v obou dvou případech převládá odpověď „několikrát za rok“. Průměrní žáci také v obou dvou případech užívají danou návykovou látku častěji několikrát za měsíc, než žáci bezproblémoví či problémoví. Pokud se zaměřím na četnost užívání cigaret, zjistím, že mezi kuřáky užívajícími cigaretu denně, je největší zastoupení žáků průměrných a nejmenší dokonce problémových. Jestliže však vezmu v úvahu, že za problémové se považuje jen 7 žáků, zatímco za bezproblémové 96 žáků, zjistím, že každý den kouří každý druhý „problémový“ žák, avšak „pouze“ každý dvacátý čtvrtý žák „bezproblémový“. Tento postup lze aplikovat i při bližším prozkoumání četnosti užívání marihuany. Zaměřím-li se na kategorii „několikrát za měsíc“, zjistím, že takto pravidelně užívají marihuanu nejvíce průměrní žáci. Avšak pokud vezmu v potaz skutečnost, že průměrných žáků je zde 72, zatímco problémových pouze 7, shledám, že marihuanu sice užije každý osmnáctý žák průměrný, ale v případě žáků problémových je to každý druhý žák.

Hypotéza č. 6 se tak jeví jako pravděpodobná. Avšak prokazatelnost vnitřních souvislostí je velice složitá. Otázkou i nadále zůstává, zda žáci, kteří jsou učiteli hodnoceni jako bezproblémoví, jsou opravdu ve své podstatě natolik řádní, že by ani bez tohoto označení návykové látky toliko neužívali a hodnocení učitele je tak pouze reakcí na tuto skutečnost, či zda žáci svou bezproblémovostí pouze naplňují učitelova očekávání a dochází tak k jevu sebenaplňujícího se proroctví. Jednoznačné potvrzení či vyvrácení hypotézy nám komplikuje i malé procento respondentů, kteří jsou učiteli hodnoceni jako problémoví. Na základě odpovědí 7 respondentů tedy nelze vyvozovat přesné závěry.

Tabulka č. 10 - Vztah mezi četností užívání cigaret a názorem učitele na žáka

Jak často kouříš cigarety?	Učitelé Tě považují za žáka ...		
	bezproblémového	průměrného	problémového
nikdy	85 (64 %)	46 (35 %)	2 (1 %)
několikrát za rok	5 (38 %)	8 (62 %)	0 (0 %)
několikrát za měsíc	2 (29 %)	4 (57 %)	1 (14 %)
několikrát za týden	0 (0 %)	4 (80 %)	1 (20 %)
denně	4 (23 %)	10 (59 %)	3 (18 %)
Total	96 (55 %)	72 (41 %)	7 (4 %)

Tabulka č. 11 - Vztah mezi četností užívání marihuany a názorem učitele na žáka

Jak často užíváš marihuanu?	Učitelé Tě považují za žáka ...		
	bezproblémového	průměrného	problémového
nikdy	91 (58 %)	61 (39 %)	4 (3 %)
několikrát za rok	4 (36 %)	6 (55 %)	1 (9 %)
několikrát za měsíc	1 (14 %)	4 (57 %)	2 (29 %)
několikrát za týden	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
denně	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)
Total	96 (55 %)	72 (41 %)	7 (4 %)

Závěr

Tato práce byla zaměřena na problematiku užívání návykových látek. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce se jednalo pouze o nástin dané problematiky. Téma užívání návykových látek je velice rozsáhlé, proto byla celá práce zaměřena pouze na užívání alkoholu, cigaret a marihuany dětmi a mladistvými.

Záměrem teoretické části této práce bylo uvést čtenáře do problematiky sociálních deviací, návykových látek a životního stylu současné mládeže. Poznatky získané z publikací užitých v teoretické části práce jsem posléze komparovala s poznatky získanými kvantitativním dotazníkovým šetřením v části praktické. Výsledky zkoumání z velké části potvrdily teoretická východiska uvedená v první části této práce.

Praktická část reflektovala vztah žáků 2. stupně základních škol a prvních ročníků víceletého gymnázia k návykovým látkám. Na začátku empirického šetření jsem si stanovila 6 pracovních hypotéz, které jsem posléze na základě vyhodnocení poznatků získaných dotazníkovým šetřením označila za pravděpodobné, či nepravděpodobné. Jsem si vědoma toho, že objem výzkumného vzorku není dostatečně rozsáhlý, a tudíž nelze závěry našeho empirického šetření považovat za zcela zobecnitelné a reprezentativní. Nicméně jsem v rámci tohoto šetření dospěla k zajímavým zjištěním.

Zarážející zjištění je, že ačkoli žádný z respondentů není plnoletý, drtivá většina z nich již má přímou zkušenost s alkoholem. Více jak polovina respondentů pak má zkušenost s cigaretami. 21 % z těchto respondentů, kteří již někdy užili cigarety, je zakoupilo v obchodě či jiném zařízení. Tato skutečnost vypovídá o tom, že kouření je, stejně jako užívání alkoholu, nezletilými v České republice společností tolerováno. Mnohdy ani rodiče respondentů nevnímají návykové látky jako něco škodlivého. 45 % z respondentů, kteří již někdy užili alkohol, získalo první přímou zkušenost s touto látkou právě prostřednictvím rodičů. Ti mnohdy svým nezletilým potomkům podají sklenku alkoholu při příležitosti oslav apod., aniž by si uvědomovali, jaká rizika s sebou může konzumace alkoholu v takto nízkém věku nést. Ačkoli téměř polovina respondentů získala svou první zkušenost s alkoholem prostřednictvím rodičů, v případě cigaret to byla pouze 4 %. Cigarety jsou stejně jako alkohol považovány za návykové

látky. Dokonce se na rozdíl od alkoholu řadí k návykovým látkám měkkým. Proč tedy rodiče nemají problém nabídnout svým nezletilým dětem alkohol, ale cigarety jim nepodávají? Je možné, že tato skutečnost souvisí právě s tím, že alkohol je běžnou součástí oslav, a že jeho konzumace se tedy stává součástí jakéhosi rituálu?

Zajímavé zjištění, ačkoli negativní, je, že téměř čtvrtina respondentů již někdy užila marihuanu a to i přes to, že je tato látka v České republice nelegální. 86 % z respondentů, kteří již někdy marihuanu užili, si tuto látku obstaralo od nějakého ze svých kamarádů. Toto zjištění koresponduje s údaji uvedenými ve Výroční zprávě, podle níž 31 % dotazovaných získává marihuanu zdarma od svých přátel. Příčinou častého užívání návykových látek nezletilými je nejen jejich snadná dostupnost, ale svou roli v nadužívání těchto látek hraje zajisté i sociální prostředí, ve kterém se tito jedinci pohybují.

Teoretická část této práce mi umožnila hlouběji proniknout do podstaty dané problematiky. Nejprve jsem podrobněji rozpracovala téma sociálních deviací, přičemž jsem se nejvíce dotkla koncepce Etiketizační teorie, která se, dle mého názoru, dotýká nejvíce právě dětí a mladistvých. Poté jsem se zmínila o rizicích, která s sebou nese užívání alkoholu, cigaret a marihuany. V závěru teoretické části jsem se soustředila na charakteristiku současné mládeže a zaměřila se na sociální činitele, které mohou její vývoj nejvíce ovlivnit. V praktické části bakalářské práce jsem analyzovala a komparovala výsledky výzkumného šetření s teoretickými koncepcemi týkajícími se projednávané problematiky. Tato bakalářská práce by měla poskytnout náhled na problematiku užívání návykových látek nezletilými osobami a podat souhrnný pohled na problematiku návykových látek jako takových.

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 231 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
- GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 167 s. Most (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-21-0.
- GÖHLERT, Fr a Frank KÜHN. *Od návyku k závislosti: toxikomanie: drogy: účinky a terapie*. Vyd. 1. Praha: Ikar, 2001, 143 s. Pro zdraví. ISBN 80-7202-950-9.
- HRČKA, Michal. *Sociální deviace*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001, 302 s. Základy sociologie. ISBN 80-85850-68-0.
- JANÍK, Alojz a Karel DUŠEK. *Drogy a společnost*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990, 342 s. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0087-3.
- JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy: [učební text pro posluchače filozofické fakulty Univerzity Karlovy]*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
- JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
- MEČÍŘ Jan. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže*. 1. vyd. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1989, 156 s.
- MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace: přehled sociologických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 168 s. ISBN 978-80-7380-398-8.
- NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti*. Praha: Sportpropag, 1992, 144 s.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 173 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
- SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno?!*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1987, 152 s.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

- URBAN, Lukáš a Josef DUBSKÝ. *Sociální deviace*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 167 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-133-5.
- *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- *Výroční zpráva ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2013. ISBN 978-80-7440-077-3.
- ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 95 s. ISBN 80-244-0709-4.
- ZÁŠKODNÁ, Helena. *Závislost na drogách*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2004, 64 s. ISBN 80-7042-689-6.
- ZIMMEROVÁ, Lynn a John P. MORGAN. *Marihuana: Mýty a fakta*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN 80-7207-463-6.

Zákony a firemní statistika:

- ČESKO. § 130, zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. Dostupný také z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb09040&cd=76&typ=r>
- PMS TÁBOR. *Interní statistika PMS*. Tábor, 2014.

Internetové zdroje:

- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013* [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2014-12-11] dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi>.
- ALKOHOL. *Výchova ke zdraví.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-12-11]. Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/zavislosti/alkohol.html>

Seznam grafů a tabulek

- Graf č. 1 - Zastoupení jednotlivých zálib
- Graf č. 2 - Poměr aktivních a pasivních zálib
- Graf č. 3 - Četnost užívání alkoholických nápojů
- Graf č. 4 - Četnost užívání cigaret
- Graf č. 5 - Postoj k názorům kamarádů a učitelů
- Graf č. 6 - Motivace k prvnímu užití alkoholu
- Graf č. 7 - Motivace k prvnímu užití cigaret
- Graf č. 8 - Motivace k prvnímu užití marihuany
- Graf č. 9 - Četnost užívání návykových látek respondenty

- Tabulka č. 1 - Vztah mezi povahou zálib a užitím alkoholu
- Tabulka č. 2 - Vztah mezi povahou zálib a užitím cigaret
- Tabulka č. 3 - Vztah mezi povahou zálib a užitím marihuany
- Tabulka č. 4 - Vztah mezi četností užívání cigaret a vztahem s rodiči
- Tabulka č. 5 - Vztah mezi četností užívání cigaret a pocitem sounáležitosti s rodiči
- Tabulka č. 6 - Vztah mezi dobou prvního užití alkoholu a finanční situací rodiny
- Tabulka č. 7 - Vztah mezi četností užívání cigaret respondenty a kouřením rodičů respondentů
- Tabulka č. 8 - Vztah mezi četností užívání alkoholu respondenty a četností užívání alkoholu jejich kamarády
- Tabulka č. 9 - Vztah mezi četností užívání alkoholu a názorem učitele na žáka
- Tabulka č. 10 - Vztah mezi četností užívání cigaret a názorem učitele na žáka
- Tabulka č. 11 - Vztah mezi četností užívání marihuany a názorem učitele na žáka

Příloha 1 - Dotazník

Dotazník - NÁVYKOVÉ LÁTKY

Tento dotazník je anonymní, proto ho nepodepisuj!

Svou odpověď na otázku zaškrtni křížkem do příslušného okénka.

1) Jsi ...

- Dívka
- Chlapec

2) Tvůj věk? (Prosím, doplň.) .....

3) Žiješ ...

- Na vesnici
- Ve městě

4) Jaké máš koníčky/ záliby? (Může být označeno více odpovědí.)

- Cestování/ výlety
- Sport
- Četba/ počítač/ televize
- Zábava s přáteli (kavárny, hospody, ...)
- Nicnedělání
- Jiné (doplňte jaké) .....

5) Jak trávíš čas se svými rodiči? (Může být označeno více odpovědí.)

- Společně spolu jezdíme na dovolené či na výlety.
- Společně spolu sportujeme.
- Díváme se společně na TV.
- Moc času spolu společně netrávíme.
- Jinak (doplň jak) .....

6) Jaký máš vztah s rodiči?

- Výborný, skvěle si spolu rozumíme.
- Jde to, někdy se pohádáme, ale většinou je to fajn.
- Moc si spolu nerozumíme.

7) Máš pocit, že Tě rodiče vyslechnou a poradí Ti, když máš nějaký problém?

- Většinou ano.
- Jak kdy.
- Spíše ne.

8) Kde s Tvojí rodinou bydlíte?

- Ve velkém bytě (3+1, 4+1, ...).
- V malém bytě (garsonka, 2+0, ...).
- V malém rodinném domku.
- Ve velkém rodinném domu.

9) Jak je na tom Tvoje rodina s penězi?

- Výborně, můžeme si leccos dovolit.
- Mohlo by být hůř, ale mohlo by být i líp.
- Špatně, musíme hodně šetřit.

10) Jak často pijí lidé v Tvém okolí větší množství alkoholu? (Více než dvě skleničky vína/piva, více než dva panáky tvrdého alkoholu.) (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Nikdy	Několikrát za rok	Několikrát za měsíc	Několikrát za týden	Denně
Matka	☐	☐	☐	☐	☐
Otec	☐	☐	☐	☐	☐
Nejbližší kamarádi	☐	☐	☐	☐	☐

11) Jak často lidé v Tvém okolí kouří cigarety? (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Nikdy	Několikrát za rok	Několikrát za měsíc	Několikrát za týden	Denně
Matka	☐	☐	☐	☐	☐
Otec	☐	☐	☐	☐	☐
Nejbližší kamarádi	☐	☐	☐	☐	☐

12) Jak často lidé v Tvém okolí užívají marihuanu? (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Nikdy	Několikrát za rok	Několikrát za měsíc	Několikrát za týden	Denně
Matka	☐	☐	☐	☐	☐
Otec	☐	☐	☐	☐	☐
Nejbližší kamarádi	☐	☐	☐	☐	☐

13) Jak moc je pro Tebe důležitý názor Tvých vrstevníků?

- Hodně důležitý, ovlivňuje mé jednání a rozhodování.
- Je pro mě důležitý, ale neovlivní mé jednání a rozhodování.
- Příliš pro mě důležitý není.

14) Jak moc je pro Tebe důležitý názor učitele?

- Hodně důležitý, ovlivňuje mé jednání a rozhodování.
- Je pro mě důležitý, ale neovlivní mé jednání a rozhodování.
- Příliš pro mě důležitý není.

15) Napil/a ses už někdy alkoholu?

- Ne, ještě nikdy.
- Pokud ano, v kolika letech to bylo poprvé? (Doplň věk): .....

16) Ochutnal/a jsi už někdy cigaretu?

- Ne, ještě nikdy.
- Pokud ano, v kolika letech to bylo poprvé? (Doplň věk): .....

17) Vyzkoušel/a jsi už někdy marihuanu?

- Ne, ještě nikdy.
- Pokud ano, v kolika letech to bylo poprvé? (Doplň věk): .....

18) Pokud jsi již někdy okusil/a alkohol/ cigarety/ marihuanu, kde jsi danou látku získal/a? (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Koupil/a jsem si ji v obchodě či v jiném zařízení	Od kamaráda	Od rodičů	Jiné
Alkohol	☐	☐	☐	☐
Cigarety	☐	☐	☐	☐
Marihuanu	☐	☐	☐	☐

19) Pokud jsi již někdy okusil/a alkohol/ cigarety/ marihuanu, z jakého to bylo důvodu? (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Zvědavost	Nuda	Nabídli mi to kamarádi	Chtěl/a jsem vypadat starší	Stres	Jiné
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cigarety	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Marihuana	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20) Jak často užíváš alkohol/ cigarety/ marihuanu? (V každém řádku zaškrtni jednu odpověď.)

	Nikdy	Několikrát za rok	Několikrát za měsíc	Několikrát za týden	Denně
Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐
Cigarety	☐	☐	☐	☐	☐
Marihuana	☐	☐	☐	☐	☐

21) Pokud jsi již někdy byl/a opilý/á nebo pod vlivem marihuany, provedl/a jsi nějaký přestupek? (Poničení majetku, krádež, ...)

- Nikdy jsem nebyl/a opilý/á a ani pod vlivem marihuany.
- Ne, nikdy jsem nic neprovedl/a, ani když jsem byl/a opilý/á a ani když jsem byl/a pod vlivem marihuany.
- Ano, už jsem v opilosti nebo pod vlivem marihuany něco provedl/a.

22) Učitelé Tě považují spíše za žáka:

- Problémového
- Průměrného
- Bezproblémového

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku. :)